

Izglītības kvalitātes vērtēšanā izmantotie jēdzieni¹²

NPK	Jēdziens	Definējums
1.	absolvents	Absolvents ir persona, kura ir beigusi izglītības iestādi vai kursus un saņēmusi attiecīgu izglītības dokumentu (autoru izveidota).
2.	aizspriedums	Aizspriedums ir priekšlaicīgs spriedums vai negatīva attieksme pret citu personu vai grupu, kas veidojas pirms jebkādas pieredzes ar šo personu vai grupu. Aizspriedums ir gan jebkāda iepriekš izdomāta labvēlīga, gan nelabvēlīga attieksme vai uzskati. Aizspriedumos ietilpst a) emocijas, sākot no vieglas nervozitātes, līdz naidam; b) pieņēmumi un uzskati par personu vai grupu, ieskaitot stereotipus; c) negatīva uzvedība, ieskaitot diskrimināciju un vardarbību. Tā kā aizspriedumi veidojas jau bērnībā un jaunībā, un tos nostiprina autoritārs un attiecīgajai grupai raksturīgs audzināšanas veids, tie ir ļoti noturīgi (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020; Böhm & Seichter, 2018).
3.	atbalsta personāls	Atbalsta personāls ir speciālistu grupa - izglītības psihologs, sociālais pedagogs, logopēds, speciālais pedagogs, pedagoga palīgs, skolas medmāsa, karjeras konsultants, kas izglītojamajiem sniedz pedagoģisko, psiholoģisko un sociālo atbalstu. Atbalsta personāls izglītojamajiem ar grūtībām mācībās palīdz attīstīt labākas mācīšanās prasmes, bet izglītojamajiem ar speciālām izglītības vajadzībām - pārvarēt veselības problēmu vai attīstības traucējumu radītos ierobežojumus mācību procesā (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020; UNESCO IBE, 2013; Falka, 2019).
4.	atbalsts mācībām (metodiskais darbs)	Atbalsts mācībām (metodiskais darbs) ir efektīva mācību un audzināšanas darba nodrošināšanai organizēts pasākumu kopums, kuru īsteno kompetents speciālists ar pedagoģisko izglītību un pieredzi, lai palīdzētu pedagogiem: a) dziļāk izprast izglītības

¹ Izglītības kvalitātes valsts dienests turpina darbu ar jēdzienu definējuma precizēšanu līdz 2021.gada jūlijam.

² Jēdzienu definēšanu veica ekspertes asociācijas profesore Karine Oganisjana un Dr.paed. Iveta Ozola

		<p>teorijas un to saistību ar pedagoģisko praksi; b) saprast nozares attīstības prioritātes un vadlīnijas valstī; c) labāk izprast mācību saturu; d) izstrādāt un ieviest jaunas mūsdienīgas darba formas; e) apgūt efektīvas mācīšanas un mācīšanās metodes; f) izprast dažādas vērtēšanas pieejas; g) sadarboties ar izglītības iestādes, pilsētas vai novada pedagogiem (autoru izveidota).</p>
5.	atbalsta pasākumi	<p>Atbalsta pasākumi ir mērķtiecīgi organizēti pasākumi, lai sniegtu pedagoģisko, psiholoģisko, sociālo vai finansiālo atbalstu izglītojamajam, kuram ir konstatēts augsts PMP risks, lai sekmētu viņa spēju un gatavību pārvarēt radušās grūtības (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020). Atbalsta pasākumus atbalsta personāls (izglītības psihologs, sociālais pedagogs, logopēds, speciālais pedagogs, pedagoga palīgs, skolas medmāsa, karjeras konsultants) un pedagogi īsteno arī ar mērķi palīdzēt izglītojamajiem ar grūtībām mācībās attīstīt labākas mācīšanās prasmes vai izglītojamajiem ar speciālām izglītības vajadzībām pārvarēt veselības problēmu vai attīstības traucējumu radītos ierobežojumus mācību procesā (UNESCO IBE, 2013; Falka, 2019).</p>
6.	atbalsts pozitīvai uzvedībai	<p>Atbalsts pozitīvai uzvedībai ir metode, kuru izmanto, lai noskaidrotu nevēlamas uzvedības iemeslus un izveidotu plānu, kā šo problemātisko uzvedību aizstāt ar pienācīgu uzvedību, ņemot vērā uzvedības sākotnējo mērķi, un kā veicināt pozitīvo uzvedību (Mārtinsone u.c., 2015a:279).</p>
7.	atgādne	<p>Atgādne ir uzskatāmā, īsā, koncentrētā veidā sniegta vizuālā informācija, kas palīdz izglītojamajiem apgūt kādu konkrētu mācību vielu. Atgādnēs var būt: a) likumi (piemēram, pareizrakstības likumi); b) sakarības (piemēram, mēru sakarības matemātikā); c) formulas (piemēram, matemātikā, fizikā); d) algoritmi (norādījumi, kā veikt noteiktu uzdevumu); e) shēmas (piemēram, dzimtajā valodā, ģeogrāfijā); f) tabulas (piemēram, reizināšanas tabula); g) paraugi (piemēram, teikuma locekļu pasvītrojumu paraugi latviešu valodā) (Falka, 2019: 10)</p>

8.	atgriezeniskā saite	<p>Atgriezeniskā saite ir pedagoga, klasesbiedru, paša izglītojamā u.c. sniegta informācija par mācību procesā iesaistīto attiecīgā brīža izpratni un sniegumu salīdzinājumā ar paredzamo izpratni un sniegumu. Atgriezeniskā saite tiek izmantota, lai sniegtu informāciju par to: a) cik labi ir saprasts un izpildīts konkrētais uzdevums; b) kas ir nepieciešams un kas jā dara, lai saprastu un izpildītu uzdevumu; c) kā izglītojams var labāk sevi kontrolēt, virzīt un regulēt savu darbību; d) kāds ir vērtējums par izglītojamo kā personu (autoru izveidota, balstoties uz Hattie, & Timperley, 2007; Namsone, 2018; Sullivan, 2009).</p>
9.	attieksmes	<p>Attieksme ir relatīvi noturīga pozitīva vai negatīva, uz kādiem konkrētiem cilvēkiem, objektiem vai notikumiem, virzīta vērtējoša reakcija, kura ietekmē un motivē ar tiem saistīto uzvedību. Attieksme bieži veidojas ar šiem cilvēkiem, objektiem vai notikumiem saistītu īpašu uzskatu, emociju un pagātnes rīcības, kā arī vērtību ietekmē. Attieksme var mainīties atkarībā no konkrētā konteksta un situācijas (Mārtinsone u.c., 2015b; American Psychological Association, 2020; UNESCO IBE, 2013; Haste, 2018; Council of Europe, 2016).</p>
10.	audzināšana	<p>Audzināšana ir mērķtiecīgi organizēta izglītības procesa neatņemama sastāvdaļa, izglītojamā vispusīgas, tajā skaitā tikumiskās, attīstības veicināšana un attieksmju veidošana. Audzināšana ir virzīta uz sociālās un kultūras pieredzes ieguvī, izglītojamo emocionālā intelekta attīstību un pašregulāciju, vērtību sistēmas veidošanos un tikumu izkopšanu (vērtībizglītošanu) attiecību veidošanai, sadarbībai, pilsoniski atbildīgai un veiksmīgai dzīvei sabiedrībā (Latvijas Vēstnesis, 2016).</p> <p>Tā kā audzināšana attiecas gan uz cilvēku kā bioloģisku, gan sabiedrisku, gan morālu un garīgu būtni, audzināšana izpaužas gan kā augšana un attīstība, gan kā iekļaušanās sabiedrībā un kultūrā, gan kā paša personas veidošanās (Böhm & Seichter, 2018).</p>
11.	audzināšanas pieeja	<p>Audzināšanas pieeja ir pedagogu sadarbībā ar vecākiem mērķtiecīgi īstenotu pasākumu un darbību kopums, kas izglītojamo virza uz briedumu un autonomiju un palīdz viņam veidoties par patstāvīgu personību un aktīvi iekļauties sociālajā, kultūras un</p>

		politiskajā dzīvē (autoru izveidota).
12.	augstas gaidas	<p>Augstas gaidas ir pedagoga profesionālā pārlicība par to, ka viņa apņemšanās un ticība izglītojamo gatavībai īstenot un sasniegt mācīšanās mērķus visspēcīgāk sekmē izglītojamo uzvedību, sasniegumus un izaugsmi. Augstas gaidas paredz noteikta veida pedagoga uzvedību un domāšanu, lai veicinātu izglītojamo panākumu paaugstināšanos. Pedagogam: a) jādomā par savu ietekmi uz izglītojamo mācīšanos un jāizvērtē šī ietekme; b) jāapzinās novērtēšanas un atgriezeniskās saites nozīme; c) jāsadarbojas un jāveido kopienas sajūta; d) jāapzinās, ka mācībām vajadzētu būt izaicinājumam; e) jāiesaistās dialogā ar izglītojamajiem un jāsniedz pareizs līdzsvars starp runāšanu un klausīšanos; f) jāizskaidro izglītojamajiem panākumu kritēriji; g) jāveido pozitīvas attiecības (autoru izveidota, balstoties uz Hattie & Zierer, 2018; Aleksejeva u.c., 2019).</p>
13.	bērncentrēta pieeja	<p>Bērncentrēta pieeja ir saistīta ar konkrēta bērna attīstības vajadzību izprašanu un apmierināšanu. Šajā pieejā bērns un pieaugušie ir līdztiesīgi, komunikācija ir cieņpilna, ņemot vērā katra bērna vērtības, vēlmes un vajadzības. Bērncentrētas pieejas ietvaros izglītojamais ir mācību procesa aktīvs dalībnieks, kurš līdzdarbojas mērķu izvirzīšanā, uzdevumu noteikšanā, mācību vielas un metožu izvēlē, pats kontrolē, ko un kā mācās, un uzņemas atbildību par savu mācīšanos; skolotājs darbojas kā mācīšanās veicinātājs un konsultants (autoru izveidota, balstoties uz Medne, 2018; UNESCO IBE, 2013; Skujiņa, 2000).</p>
14.	bērnfokusēta pieeja	<p>Bērnfokusēta ir pieeja, kurā pieaugušie fokusējas uz bērna vajadzībām savas izpratnes ietvaros. Šajā pieejā pieaugušajiem ir dominējošā loma; viņi nosaka, zina, kas ir pareizi, kritizē, interpretē, vērtē, slavē, draud ar sodiem, izvirza noteikumus un meklē vainīgo (Medne, 2018).</p>
15.	bulings	<p>Bulings ir īpaša fiziskas vai verbālas agresijas forma, kas ietver tīšu un atkārtotu aizvainojošu, negatīvu, agresīvu un vardarbīgu izturēšanos pret citiem cilvēkiem, it īpaši tiem, kuri ir jaunāki, mazāki, vājāki vai atrodas kādā citā relatīvi neizdevīgā situācijā (autoru</p>

		izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020; Olweus, 1994).
16.	caurviju prasmes	<p>Caurviju prasmes ir ar noteiktu darbu, uzdevumu, mācību priekšmetu vai zināšanu jomu <u>nesaistītas</u> prasmes, kuras nepieciešamas, lai rīkotos dažādās dzīves situācijās: mācībās, darbā, atpūtā u.c. Caurviju prasmes palīdz mācīties un pilnvērtīgi dzīvot mūsdienu mainīgajā pasaulē. Tās tiek attīstītas visu mācību priekšmetu ietvaros, tādējādi palielinot izglītojamo spēju zināšanas patstāvīgi izmantot visdažādākajās situācijās, radoši risināt problēmas un stiprināt jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi. Mācību satura apguves ietvaros attīstāmas šādas caurviju prasmes: a) kritiskā domāšana un problēmrisināšana; b) jaunrade un uzņēmējspēja; c) pašvadīta mācīšanās; d) sadarbība; e) pilsoniskā līdzdalība; f) digitālā pratība (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013; Valsts izglītības satura centrs, 2019; Latvijas Vēstnesis, 2018; 2019).</p>
17.	cieņpilna komunikācija	<p>Cieņpilna komunikācija ir sociālā prasme, kuras pamatā ir empātiska, nevardarbīga un cenoša sociāla rīcība, kā arī sadarbība, līdzdalība, aktīva atbalsta kultūra un godīgums lēmumu pieņemšanas procesos. Cieņpilnas komunikācijas pamatelementi ir: a) novērojumu paušana bez jebkādiem verbāliem spriedumiem, diagnozēm, viedokļiem; b) savu un citu izjūtu izprašana un paušana; c) universālo cilvēku vajadzību respektēšana; d) lūgumu izteikšana, neizvirzot prasības (autoru izveidota, balstoties uz Müller, 2016; The Center for Nonviolent Communication, 2007).</p>
18.	cilvēkcentrēta pieeja izglītībā	<p>Cilvēkcentrētā pieeja izglītībā ir izglītības politika, kas izceļ jebkura cilvēka vērtību un nozīmi, tiesības attīstīties, realizēt savu potenciālu, apmierināt savas vajadzības un sekot savām interesēm. Cilvēkcentrētā pieeja izglītībā piedāvā holistisku un uz izglītojamā labsajūtu orientētu pieeju, nezaudējot izglītības standartos paredzētos mērķus vai izglītības iestādes intereses izcilības sasniegšanai mācībās. Cilvēkcentrētā izglītība vērsta uz indivīda vispusīgu attīstību, kas izpaužas divos virzienos: a) ārēji kā rūpes par citiem cilvēkiem, vērtībām un lielāka iesaistīšanās dažādos</p>

		<p>procesos un aktivitātēs; b) iekšēji kā lielāka pašapziņa un pašvirzība, kā arī lielākas rūpes un atbildība par sevi (autoru izveidota, balstoties uz Human-Centred Education, 2018; Gill & Thomson, 2017).</p>
19.	cilvēkorientēta pieeja izglītībā	<p>Cilvēkorientēta pieeja izglītībā ir uz cilvēka personīgo izaugsmi, pašpilnveidi katrā dzīves posmā, visās dzīves jomās mūža garumā vērsta izglītības politika, kas rada priekšnosacījumus katra iedzīvotāja uzņēmības un adaptācijas spēju attīstīšanai, panākot sociālo iekļaušanos, nodarbinātību un aktīvu pilsonisku līdzdalību. Cilvēkorientēta pieeja izglītībā paredz tieši personas ilgspējīgu ieguvumu, sniedzot plašākas iespējas individualizētai pieejai mācību/studiju procesā, bet, pretstatā tai, mērķorientēta izglītības politika nodrošina galvenokārt iestādes ieguvumu, tās īstermiņa mērķu sasniegšanu; tā nav ilgspējīga un tai trūkst pēctecības (autoru izveidota, balstoties uz Saeima, 2014; Izglītības un zinātnes ministrija, 2013).</p>
20.	darbs ar talantīgajiem skolēniem	<p>Darbs ar talantīgajiem izglītojamajiem, kuru potenciāls izteikti pārsniedz vidējo vienā vai vairākās no šīm jomām - intelektuālajā, radošajā, sociālajā un fiziskajā, paredz aktivitātes un metodiskus, didaktiskus un organizatoriskus pasākumus, ar kuru palīdzību mācību process tiek pielāgots apdāvināto izglītojamo spējām, motivācijai, interesēm un talantiem, lai pilnībā veicinātu viņu potenciāla attīstību.</p> <p>Darbs ar talantīgajiem izglītojamajiem īstenojams mācību procesa diferenciacijas ietvaros (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013).</p>
21.	diagnosticējošā vērtēšana	<p>Diagnosticējošā vērtēšana ir izglītojamo mācīšanās stipro un vājo pušu izvērtēšana, lai noskaidrotu viņu mācīšanās vajadzības un nepieciešamo atbalstu, kā arī plānotu turpmāko mācīšanās procesu. Diagnosticējošo vērtēšanu izmanto arī pirms mācību procesa, lai novērtētu izglītojamo gatavību mācīties un noteiktu viņu zināšanu un prasmju līmeni (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013; Latvijas Vēstnesis, 2018; 2019).</p>
22.	didaktika	<p>Didaktika ir mācīšanas un mācīšanās teorija, kurā pēta izglītības un mācību procesa teorētiskos pamatus – vispārējās likumsakarības, mērķus, metodes, līdzekļus</p>

		<p>un rezultātus. Didaktika atbild uz jautājumiem: a) Kas jā māca un jāiemācās? (saturs un rezultāti); b) Kā mēs mācām un mācāmies? (metodes, mācību organizācijas formas un līdzekļi); c) Kāpēc kaut kas jā māca un jāiemācās? (mērķis) (autoru izveidota, balstoties uz Skujiņa, 2000; UNESCO IBE, 2013; Kridel, 2010).</p>
23.	diferenciācija	<p>Diferenciācija ir metodiski, didaktiski un organizatoriski pasākumi, ar kuru palīdzību audzināšana un mācīšana tiek pielāgota izglītojamo grupas spējam, motivācijai, interesēm un talantiem. Diferenciācija var būt ārējā un iekšējā.</p> <p>a) Ar ārējo diferenciāciju tiek apzīmēta izglītojamo sadalīšana pa dažādiem izglītības iestāžu veidiem, mācību virzieniem, klasēm u.tml. Taču to var veikt arī, vadoties pēc izglītojamo spējam un sasniegumiem mācību priekšmetu ietvaros, turklāt izglītojamie šajā gadījumā dažādos mācību priekšmetos var atrasties atšķirīgu līmeņu grupās.</p> <p>b) Veicot iekšējo diferenciāciju, izglītojamo grupām klases ietvaros tiek piedāvāti atšķirīgi uzdevumi, kuri atbilst viņu spējam, interesēm, mācīšanās stiliem, vajadzībām un īpašībām. Šajā gadījumā atšķiras uzdevumu skaits, to grūtības pakāpe, izpildes laiks, pedagoga sniegtā palīdzība, darba un uzskates līdzekļi. Pedagoģs pārrauga izglītojamo mācīšanos, par pamatu ņemot klašu un stundu sistēmu, kura paredzēta noteiktu tematu apguvei (autoru izveidota, balstoties uz Böhm & Seichter, 2018; Bray & McClaskey, 2013; UNESCO IBE, 2013).</p>
24.	digitālās prasmes	<p>Digitālās prasmes ir spēja efektīvi un atbilstīgi izmantot informācijas un komunikāciju tehnoloģijas un digitālos medijus mācību procesā un ārpus piemēram, darbā, brīvajā laikā, socializācijā u.c. Izglītojamie, kuriem ir attīstītas digitālās prasmes, var a) iegūt, uzkrāt, veidot, novērtēt informāciju, kritiski to analizējot, kā arī apmainīties informāciju; b) attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes; c) konstruēt zināšanas; d) radīt jaunus un noderīgus problēmu risinājumus; e) pielāgoties mainīgajām tehnoloģijām; f) izmantot ierīces un tehnoloģijas drošai, ētiskai un atbildīgai komunikācijai un sadarbībai sociālajos tīklos (autoru izveidota, balstoties uz OECD, 2019b; Namsone, 2018).</p>

25.	diskriminācija	<p>Diskriminācija ir taisnīguma, resursu un godīgas attieksmes pret indivīdiem un grupām (bieži balstoties uz sociālo identitāti) noliegšana, kas izpaužas nodarbinātībā, izglītībā, mājokļos, banku darbībā, politiskajās tiesībās utt.</p> <p>Skolā diskriminācija var izpausties kā negodīga izturēšanās pret vienu skolēnu vai skolēnu grupu personas vai grupas identitātes dēļ (piemēram, rase, dzimums, vecums, izcelsme, spējas, speciālās vajadzības, reliģija, kultūra utt.). Diskriminācijas cēloņi var būt aizspriedumi (Anti-Defamation League: Fighting Hate for Good, 2020).</p>
26.	domāšanas kultūra	<p>Domāšanas kultūra ir pazīmju kopums, kas parāda, kā indivīds izprot, analizē un loģiski un sistēmiski strukturē savas domāšanas procesu informācijas apstrādes, izpratnes, nodošanas, apmaiņas un iegaumēšanas nodrošināšanai. Attīstīta domāšanas kultūra palīdz izglītojamajiem: a) veidot sistēmisku pasaules redzējumu; b) analizēt savu sniegumu; c) plānot, uzraudzīt un izvērtēt savu mācīšanās procesu; d) izvirzīt personiskos izaugsmes mērķus (autoru izveidota, balstoties uz Salova, 2013; American Psychological Association, 2020; Izglītības kvalitātes valsts dienests; 2020).</p>
27.	efektivitāte	<p>Efektivitāte ir izglītības iestādes darba rezultativitāte, kas parāda: a) vai un cik lielā mērā ir sasniegti pedagogu, izglītojamo, izglītības iestādes vadības un personāla izvirzītie mērķi; b) cik optimāli un racionāli tika izmantoti resursi (laiks, finanses, materiāli, cilvēkresursi u.c.) mērķu sasniegšanai. Izglītības iestādes kolektīvam jābūt vienotai izpratnei par efektivitāti veicinošiem apstākļiem - kam ir jānotiek un kādam ir jābūt procesam, lai nodrošinātu augstāku efektivitāti, saskaņotā darbībā visos līmeņos nepārtraukti izvērtējot savu efektivitāti un efektivitāti veicinošās stratēģijas (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
28.	emocionālā attīstība	<p>Emocionālā attīstība ir cilvēka spējas izjust, izteikt, pārvaldīt un interpretēt visu emociju spektru pakāpeniska palielināšanās. Piemēram, zīdaiņi sāk smaidīt un neapmierināti saraukt pieri apmēram astoņu</p>

		nedēļu vecumā; smieties apmēram trīs vai četros mēnešos; vecāki bērni sāk mācīties, ka sist citus nav pieņemams veids, lai pārvarētu dusmas (American Psychological Association, 2020).
29.	emocionālā drošība	Emocionālā drošība ir drošības sajūta, pārliecība un brīvība no aizdomām un bailēm. Tā ir personību un tās uzvedību noteicošais faktors. Emocionālo drošību galvenokārt nosaka starppersonu attiecības, atrašanās vidē bez pašcieņas aizskaršanas vai psiholoģiskas ietekmēšanas, bez draudēšanas, lamāšanās vai pazemošanas (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).
30.	emocionāli droša vide	Emocionāli droša vide ir fiziskā, garīgā, sociālā apkārtnē, kā arī izglītojamo, pedagogu un izglītības iestādes personāla savstarpējo attieksmju un mijietekmes kopums, kurā: a) neviens netiek aizskarts vai psiholoģiski ietekmēts (draudēts, pazemots, ignorēts u.c.); b) visiem ir aizsargātības sajūta; c) visi ir pārliecināti par sevi un citiem un brīvi no aizdomām (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests; 2020; American Psychological Association, 2020; Skujiņa, 2000).
31.	fiziskā attīstība	Fiziskā attīstība ir izmaiņas cilvēka organismā – ķermenī un nervu sistēmā, orgānu sistēmās un to darbībā, sensorajā sistēmā un motorajā sfērā (Mārtinsone u.c., 2015: 289. lpp.).
32.	fiziskā drošība	Fiziskā drošība ir objektīvu apstākļu kopums, pateicoties kuriem izglītojamie, pedagogi un izglītības iestādes personāls var atrasties vidē, kurā netiek apdraudēta viņu veselība vai dzīvība (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).
33.	fiziskā vide	Fiziskā vide ir dabas vai cilvēka veidots fizikālo apstākļu un priekšmetu kopums. Fizisko vidi izglītības iestādē raksturo: a) fizikālie apstākļi (piemēram, temperatūra, troksnis, gaisa mitrums, apgaismojums); b) arhitektūra; c) ergonomiskums (piemēram, mēbeļu piemērotība skolēnu augumam); d) estētiskums (piemēram, krāsa, telpas noformējums); e) funkcionalitāte (piemēram, telpas iekārtojums, telpu

		izvietojums ēkā); f) priekšmeti un lietas. Mācību telpas fiziskā vide ietekmē mācību procesu, tajā iesaistīto savstarpējās attiecības un izglītojamo sasniegumus: a) telpas lielums un funkcionalitāte ietekmē sociālo tuvumu, izmantojamās darba formas un metodes; b) telpas iekārtojums ietekmē komunikāciju un pārvietošanos; c) telpas noformējums veido izglītojamā piederību telpai, klasei, mācību priekšmetam (autoru izveidota, balstoties uz Šūmane, 2012).
34.	formatīvā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana ir ikdienas mācību procesa sastāvdaļa, kas nodrošina izglītojamajam un pedagogam atgriezenisko saiti par izglītojamā tā brīža sniegumu attiecībā pret plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem, lai noteiktu izglītojamā mācīšanās vajadzības, sniegtu papildu atbalstu, plānotu un uzlabotu mācīšanu un mācīšanos. Formatīvo vērtēšanu īsteno a) pedagogs, b) pats izglītojamais, c) citi izglītojamie (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2018; 2019; UNESCO IBE, 2013; Council of Chief State School Officers, 2005)
35.	frontālais darbs	Frontālais darbs ir mācību darba organizācijas forma, kurā pedagogs vada izglītojamo mācīšanos un ir tiešā saskarsmē ar visiem attiecīgās klases izglītojamajiem. Frontālajā darbā pedagogs: a) izvirza problēmas un formulē uzdevumus, kuru risināšanā vai izpildē piedalās visi izglītojamie; b) stāsta, skaidro, demonstrē un sniedz piemērus; c) uzdod jautājumus izglītojamajiem; d) vada un virza viņu izziņas procesu kolektīvu risinājumu meklēšanas gaitā; e) palīdz izglītojamajiem sistematizēt un nostiprināt savas zināšanas par konkrētu mācību tēmu. Pedagogs ar savu personību idejiski un emocionāli ietekmē izglītojamos, kuri: a) piedāvā dažādus risinājumus; b) aprobē un pamato tos; c) izstrādā labākus risinājumus, noraidot nepareizos. Frontālā darba priekšrocība ir iespēja pedagogam vienlaikus strādāt ar visu klasi, bet šādā mācību procesā nepietiekami tiek ņemtas vērā izglītojamo individuālās īpatnības un vajadzības, it īpaši viņu mācīšanās un izziņas procesa temps, kā arī viņu sagatavotības līmeņi (autoru izveidota, balstoties uz Skujiņa, 2000; Albrehta, 2001).
36.	garīgā attīstība	Garīgā attīstība ir process, kura gaitā veidojas un attīstās indivīda tikumi un morālās īpašības, kas padara

		<p>viņu par veselu, pilnīgāku un laimīgu: a) atbildības sajūta pret sevi, dabu, dzīvniekiem un cilvēci; b) savas dzīves misijas izprašana un sekošana tai, izvirzot tādas mērķus, kas ir vērsti ne tikai uz sevi, bet arī uz citiem; c) gribasspēks, lai disciplinētu sevi, dzīvotu veselīgu dzīvesveidu, pārvarētu tieksmi uz kaitīgiem ieradumiem un sasniegtu savas dzīves mērķus; d) drosmē, lai cīnītos ar dzīves grūtībām un nebaidītos no slimībām, nelaiemes, nabadzības un no citām briesmām; e) strādīgums, mērķtiecība un vēlme mācīties visa mūža garumā, lai audzinātu sevi, padarītu sevi labāku un spēcīgāku, kā arī pagarinātu savu jaunību; f) neatlaidība, mērenība un pacietība, lai ar neizsīkstošu enerģiju ietu uz priekšu un lai nekādi šķēršļi dzīves ceļā neatturētu no izvirzīta mērķa sasniegšanas; g) optimisms un spēja mīlēt, lai dzīvotu priecīgi un pārvārētu dzīves grūtības, nepadotos drūmumam un īgnumam, dzīves apnikuma sajūtai, skumjām un bezcerībai; h) pozitīvā domāšana, lai atbrīvotos no naida, skaudības u.c. negatīvām domām, kas pilnīgi izslēdz laimes un prieka sajūtu; h) skaistuma un daiļuma pareiza izpratne, lai sasniegtu harmoniju un saskaņu un radītu cik vien iespējams vairāk daiļuma (autoru izveidota, balstoties uz Astra, 1935).</p>
37.	grupu darbs	<p>Grupu darbs ir mācību darba organizācijas forma, kurā izglītojamie tiek sadalīti grupās noteiktas problēmas kopīgai risināšanai vai uzdevuma veikšanai atbilstoši pedagoga un/vai izglītojamo izvirzītajam mērķim. Grupu darbā izglītojamie: a) plāno savas grupas darbību; b) integrē savas uzdevuma izpildei nepieciešamās zināšanas un prasmes; c) sadarbojas, lai pieņemtu lēmumus un sasniegtu mērķi; d) pārvar domstarpības un izaicinājumus; e) kritiski analizē savu sniegumu; f) prezentē sava darba rezultātus. Pedagoģu grupu darbā: a) precīzi formulē grupu darba mērķi; b) ir pieejams izglītojamajiem situācijās, kad viņiem rodas jautājumi vai ir nepieciešami mācību materiāli un resursi; c) kopā ar izglītojamajiem analizē un apkopo grupu darba rezultātus un diskutē par to pielietojumu reālās dzīves situācijās (autoru izveidota).</p>
38.	ģimene	<p>Ģimene ir divu vai vairāku cilvēku savienība, kuri ir saistīti ar radniecības saitēm, laulību, adopciju vai izvēli un izjūt emocionālu saikni un pienākumus cits pret citu. Tradicionāli ģimeni veido vīrietis un sieviete, kuri ir laulājušies vai dzīvo kopā nelaulājušies un kuriem ir</p>

		<p>bērni, kas dzimuši viņiem vai arī ir pieņemti vai adoptēti. Taču 21. gadsimtā izpratne par ģimeni ir mainījusies, un tiek izdalīti vairāki ģimenes tipi: a) laulātie pāri ar bērniem; b) laulātie pāri bez bērniem; c) mātes ar bērniem; d) tēvi ar bērniem; e) neregistrētā laulībā dzīvojoši pāri ar bērniem; f) neregistrētā laulībā dzīvojoši pāri bez bērniem; g) ģimenes, kurās dzīvo vecāki, viņu bērni no iepriekšējām attiecībām un viņu kopīgie bērni; h) divi viena dzimuma pieaugušie (piemēram, māte un meita, divas māsas, homoseksuāli pāri u.c.) (Andersone u.c., 2018).</p>
39.	iekļaujoša izglītība	<p>Iekļaujoša izglītība ir izglītības veids, kurā tiek nodrošinātas vienādas izglītības iespējas visiem bērniem, jauniešiem, pieaugušajiem neatkarīgi no tā, kādas ir cilvēka spējas, vajadzības vai veselības stāvoklis, vienādas izglītības iespējas visiem neatkarīgi no sociālā, ekonomiskā stāvokļa, dzimuma, rases, tautības, reliģijas, politiskās pārliecības, nodarbošanās vai dzīves vietas. Iekļaujošās izglītības mērķis ir samazināt barjeras, uzlabot mācību rezultātus un izbeigt diskrimināciju (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020; Lindsey 2002).</p>
40.	iekļaujoša mācību vide	<p>Iekļaujoša mācību vide ir fiziskā, garīgā, sociālā apkārtnē, kā arī mācību procesa dalībnieku savstarpējo attieksmju un mijietekmes kopums, kas visiem izglītojamajiem nodrošina vienādas izglītības iespējas neatkarīgi no viņu: a) spējām; b) vajadzībām; c) veselības stāvokļa; d) sociālās stāvokļa; e) ekonomiskā stāvokļa; f) dzimuma; g) rases; h) tautības; i) reliģijas; j) politiskās pārliecības; k) nodarbošanās; l) dzīves vietas. Iekļaujoša mācību vide ir atbalstoša, veselīga, draudzīga, aizsargājoša un uz izglītojamo un pedagogu tiesībām balstīta. Iekļaujošā mācību vidē izglītojamajiem tiek nodrošināta viņu specifiskajām vajadzībām atbilstoša pieeja, kuru īstenojot, tiek pārvarēti mācīšanās šķēršļi un samazināti priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riski. Iekļaujoša mācību vide paredz: a) pietiekamu kvalificētu personālu; b) pietiekamus resursus; c) atbilstošus mācību apstākļus (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2019a; UNICEF, 2009; UNESCO IBE, 2013; Skujiņa, 2000).</p>
41.	ieradums	<p>Ieradums ir iemācīta, automātiska, neapzināta, no</p>

		<p>motivācijas neatkarīga un situācijai samērā specifiska uzvedība, kas izveidojusies, vairākkārt atkārtojot noteiktas darbības (autoru izveidota, balstoties uz Böhm & Seichter, 2018; American Psychological Association, 2020).</p>
42.	ietekmes zona	<p>Ietekmes zona ir paredzētās profesionālās darbības un atbildības saturs un ietvars, kas tiek sagaidīts no izglītības iestādes pedagogiem un citiem speciālistiem izglītojamo priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas un citu risku novēršanai. Savas kompetences un profesionālās darbības ietvaros katram izglītības iestādes darbiniekam ir sava ietekmes zona: a) klases audzinātājs pamana iespējamus riskus un savlaicīgi veic atbilstošus pasākumus to novēršanai, sadarbojas ar izglītojamo vecākiem, pedagogiem, kuri strādā attiecīgajā klasē, direktora vietniekiem mācību darbā, skolas medmāsu, sociālo pedagogu, skolas psihologu, logopēdu, ergoterapeitu, interešu izglītības pulciņu vadītājiem; b) sociālais pedagogs nodrošina izglītojamo tiesību aizsardzību, diagnosticē izglītojamo socializācijas procesa problēmas, īsteno sociālpedagoģisko darbību izglītojamo tiesību aizsardzības jomā, plānveidīgi veic preventīvo darbu; c) logopēds veic izglītojamo runas un rakstu valodas profilaksi un korekciju; d) izglītības iestādes psihologs palīdz izglītojamajiem, darbiniekiem un ģimenēm ar mācību procesu, savstarpējo attiecību veidošanu un adaptācijas procesu saistītās situācijās; e) ergoterapeits novērtē izglītojamo spēju veikt ikdienas nodarbes, fiziskās, izziņas un sazināšanās prasmes, kā arī iegūst informāciju par fizisko vidi – dzīvesvietas, mājokļa vai skolas apstākļiem un sociālo vidi: ģimeni, draugiem, skolasbiedriem u.c.; f) izglītības iestādes medmāsa sniedz pirmo palīdzību traumū gadījumos, kā arī konsultē veselības veicināšanas jautājumos; g) interešu izglītības nodarbību vadītāji organizē dažādu vecumposmu izglītojamo saturīgu brīvā laika pavadīšanu, veicina jauniešu iniciatīvu un pozitīvu attieksmju veidošanu atbilstoši viņu vecumam, interesēm; h) pedagogi izvēlas katrai klasei piemērotākās mācību metodes, ar kuru palīdzību motivē un māca izglītojamos mācīties, veicinot viņu intelektuālo un garīgo izaugsmi, ievērojot izglītojamo individuālās vajadzības, intereses un pieredzi, apzinot izglītojamos, kuriem ir īpašas vajadzības un sadarbojoties ar citu priekšmetu pedagogiem, klases audzinātajiem un atbalsta personālu; i) speciālais</p>

		<p><i>pedagogs</i> izvērtē izglītojamo speciālās vajadzības un mācīšanās grūtības, iesaka palīdzības veidus, veic korekcijas darbu individuāli un grupās un palīdz veiksmīgāk iekļauties mācību procesā, konsultē pedagogus un vecākus u.c. Izglītības iestādei jābūt labai sadarbībai ar citām organizācijām un institūcijām (piemēram, ar pašvaldības vai valsts policiju, pašvaldības sociālo dienestu, Izglītības nodaļas speciālistiem, bāriņtiesas pārstāvjiem, u.c.), kuras problēmas ar izglītojamajiem palīdz risināt ārpus skolas savas ietekmes zonas ietvaros (autoru izveidota, balstoties uz Miķelsone, 2019; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
43.	individualizācija	<p>Individualizācija ir audzināšanas un mācīšanas princips, saskaņā ar kuru tiek ievērotas katra atsevišķa indivīda īpatnības un vienreizīgums. Ar to tiek apzīmēts nodoms izvēlēties izglītojamā individuālajām vajadzībām un interesēm atbilstošus mācību un audzināšanas pasākumus. Individualizējot mācības un izveidojot individuālus mācību un darba līdzekļus, tiek ievērotas atsevišķā izglītojamā spējas un motivācija, kā arī mācīšanās un darba temps. Pedagoģs pārrauga izglītojamā mācīšanos, par pamatu ņemot klašu un stundu sistēmu, kura paredzēta noteiktu tematu apguvei (Böhm & Seichter, 2018; Bray & McClaskey, 2013).</p>
44.	individuālais darbs	<p>Individuālais darbs ir mācību darba organizācijas forma, kurā katrs izglītojamais saņem uzdevumu, kas viņam jāveic neatkarīgi no citiem, tādējādi ļaujot katram strādāt viņam piemērotā tempā. Individuāli veicamais uzdevums var būt gan visiem vienāds, gan atbilstošs katra izglītojamā zināšanām un attīstības vajadzībām. Ja daudzi izglītojamie nespēj veikt uzdevumu, pedagogs var pārtraukt individuālo darbu un sniegt visai klasei papildus skaidrojumu (Albrehta, 2001).</p>
45.	inovācija	<p>Inovācija ir mērķtiecīgs, nepārtraukts un uz attīstību vērsts jaunu ideju, risinājumu, lietu un metožu radīšanas, izplatīšanas un ieviešanas process izglītības iestādē pozitīvu pārmaiņu veikšanai. Inovācija var izpausties kā jauna mācību satura, metožu, mācību modeļu u.c. izstrāde un ieviešana mācību procesā, kā arī jaunu tehnoloģiju izmantošana (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018; Sullivan, 2009).</p>

46.	inovāciju kultūra	<p>Inovāciju kultūra ir izglītības iestādes darba organizācija, kurai raksturīga atvērtība jēgpilniem jauninājumiem un kurā tiek atbalstīts un pozitīvi novērtēts izglītojamo, pedagogu, izglītības iestādes administrācijas un personāla radošums. Izglītības iestādē ar attīstītu inovāciju kultūru ir radīta vienota izpratne par pārmaiņu būtību. Inovāciju kultūra izpaužas kā: a) visu iesaistīto sadarbība jaunu ideju, pieeju, metožu un resursu izstrādē un ieviešanā; b) emocionāli labvēlīgas vides radīšana; c) vēlme un uzdrošināšanās ievest jauninājumus, nebaidoties kļūdīties; d) problēmu kā jaunu iespēju saskatīšana (autoru izveidota, balstoties uz McKinney, 2012; Valsts izglītības satura centrs; 2019; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
47.	inovatīvs	<p>Inovatīvs ir domāšanas, ideju, risinājumu, metožu, tehnoloģiju u.tml. raksturojums, kas ir saistīts ar jauninājumu radīšanas, izplatīšanas un ieviešanas procesu izglītības iestādē pozitīvu pārmaiņu veikšanai (autoru izveidota).</p>
48.	intelektuālā attīstība	<p>Intelektuālā attīstība ir process, kurā palielinās cilvēka vispārējā spēja: a) darboties mērķtiecīgi – izvirzīt mērķi un rīkoties aktīvi ar nodomu to sasniegt; b) domāt racionāli - ar sava prāta darbības spēju analizēt, sakārtot un izzināt objektu, parādību, spriedumu, procesu u.tml. īpašības, to savstarpējās attiecības, kā arī, izmantojot izziņas rezultātus, darboties jaunā situācijā, risināt jaunus uzdevumus; c) efektīvi izmantot vidi – saskatīt jēgpilnu informāciju un vērtīgas iespējas tajā, mijiedarboties ar citiem cilvēkiem un izmantot dažāda veida resursus mērķa sasniegšanā (autoru izveidota, balstoties uz: Mārtinsone u.c., 2015a; Skujiņa, 2000).</p>
49.	izaugsmes potenciāls (izglītojamā)	<p>Izaugsmes potenciāls ir izglītojamā vēl neizmantotas vai slēptas īpašības un spējas, kuras noteiktos apstākļos var tikt aktivizētas kādas darbības veikšanai, viņa snieguma paaugstināšanai, kā arī viņa intelektuālajai, fiziskajai, emocionālajai un sociālajai attīstībai (autoru izveidota).</p>

50.	izglītojamo centrēts mācību process	Izglītojamo centrēts mācību process ir uz izglītojamā personiskajām īpašībām, vajadzībām un interesēm vērsts mācīšanas, mācīšanās un vērtēšanas process (UNESCO IBE, 2013).
51.	izglītojamo vadīts mācību process	Izglītojamo vadīts mācību process ir mērķtiecīgi organizēta pedagoga un izglītojamo sadarbība un aktivitātes, kas vērstas uz izglītojamo pašvadītu mācīšanos, kurā izglītojamie: a) paši izvirza mācību mērķus un sasniedzamos rezultātus; b) motivē sevi un citus pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidoties; c) izprot mācīšanās būtību un izvērtē savu un citu mācīšanās sasniegumus; d) apzinās efektīvākos mācīšanās un mācīšanas paņēmienus un metodes; e) uzņemas atbildību par mācību procesu. Izglītojamo vadītā mācību procesā pedagogs ir konsultants un padomdevējs (autoru izveidota, balstoties uz Sullivan, 2009; Valsts Izglītības satura centrs, 2019).
52.	izziņas kultūra	Izziņas kultūra ir pazīmju kopums, kas parāda, kā indivīds apgūst visa veida zināšanas un veido izpratni par lietām, jēdzieniem un procesiem - uztver, atceras, spriež, iztēlojas, vērtē un risina problēmas (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020).
53.	izziņas līmenis	Izziņas līmenis ir mācību satura apguves raksturlielums. Ir seši izziņas līmeņi: 1. līmenī - izglītojamais iegaumē konkrētu mācību satura aspektu (zināšanas); 2. līmenī – izprot mācību satura aspektu un izskaidro to saviem vārdiem (izpratne); 3. līmenī – pielieto mācību satura aspektu oriģinālā veidā (izmantošana); 4. līmeni – analizē atsevišķas mācību satura aspekta sastāvdaļas un elementus (analīze); 5. līmenī – izvērtē mācību satura aspektu, pārbaudot informāciju (izvērtēšana); 6. līmenī – radoši pārstrukturē mācību satura aspektu (radošums) (autoru izveidota, balstoties uz Kīvijs & Čekrūns, 2016; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).
54.	izziņas process	Izziņas process ir uz prāta darbību balstīts ar zināšanu iegūšanu, apstrādi, interpretāciju, pārveidi, glabāšanu un izmantošanu saistīts process. Izziņas procesā iesaistīta uzmanība, uztvere, mācīšanās un problēmrisināšana

		(American Psychological Association, 2020).
55.	jēgpilns uzdevums	Jēgpilns uzdevums ir izglītojamo attīstībai, mācīšanās un sociālajām vajadzībām pielāgots uzdevums, kurš izglītojamajiem liek: a) koncentrēties uz uzdevuma jēgas izpratni; b) aktīvi iesaistīties dziļā domāšanā, bieži integrējot zināšanas no dažādiem mācību priekšmetiem; c) veidot izpratni par uzdevuma risināšanas kontekstu un nosacījumiem, balstoties savā pieredzē; d) izstrādāt dažādas problēmas risināšanas pieejas un īstenot tās; e) analizēt, interpretēt un vispārināt atziņas (autoru izveidota, balstoties uz NCTM, 2014).
56.	izglītības iestādes administrācija	Izglītības iestādes administrācija ir juridiski apstiprinātas amatpersonas – direktors un direktora vietnieki, kuri: a) atbild par izglītības iestādes darbību un to reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu; b) vada izglītības iestādi un pārrauga tās ikdienas aktivitātes, plānojot, organizējot un izdodot rīkojumus; c) pieņem svarīgākos lēmumus; d) ir atbildīgi par izglītības iestādes pedagogu, atbalsta personāla un citu darbinieku pieņemšanu darbā, viņu darbības pārraudzību un atlaišanu; e) atbalsta pedagogus un ir atbildīgi par viņu profesionālās kvalifikācijas pilnveidošanas pasākumu, kā arī mentoringa nodrošināšanu; f) pārrauga skolas budžetu; g) sazinās, sadarbojas un vada sarunas ar pedagogiem, izglītojamajiem, viņu vecākiem, pašvaldības pārstāvjiem u.c.; h) kopā ar pedagogiem izvirza izglītības iestādes attīstības prioritātes, mērķus un to sasniegšanas stratēģiju, analizē un izvērtē iestādes darbību un rezultātus un plāno atbilstošas pārmaiņas (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2020a; Sullivan, 2009).
57.	izglītības iestādes vadība	Izglītības iestādes vadība ir personu kopums, kas analizē, plāno, īsteno un izvērtē izglītības iestādes attīstību un darbību, savstarpēji sadarbojoties. Izglītības iestādes vadībā ietilpst: a) iestādes administrācija (iestādes direktors un viņa vietnieki); b) skolas padome (skolēnu pašpārvaldes, pedagogu un vecāku pārstāvji); c) pedagogiska padome; d) atbalsta personāls (autoru izveidota).
58.	izpratne	Izpratne ir prāta darbība, kurā tiek atklātas kopsakarības starp lietām, procesiem un parādībām,

		atklāta to jēga un veidota saikne starp jauno informāciju un jau esošajām zināšanām un pieredzi (autoru izveidota, balstoties uz Mārtinsone u.c., 2015a).
59.	izvēļu grozi	Izvēļu grozi ir izglītības iestāžu piedāvāto kursu komplekti vispārējās vidējās izglītības posmā, lai izglītojamie pamatīgāk un dziļāk apgūtu savām nākotnes studijām un profesionālajai darbībai nozīmīgus mācību priekšmetus. Katra izglītības iestāde īsteno vismaz divus kursu komplektus. Katrā kursu komplektā tiek piedāvāti vismaz četri padziļinātie kursi, no kuriem izglītojamais atbilstoši savām interesēm izvēlas un apgūst trīs (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2019).
60.	jēgpilna informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana	Jēgpilna informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana ir mācību procesa īstenošana, mērķtiecīgi un pārdomāti izmantojot IKT, lai izglītojamie varētu: a) organizēt pašvadītu mācīšanos iedziļinoties; b) veidot daudzpusīgu skatījumu uz aplūkojamo problēmu; c) identificēt un risināt problēmas, radot jaunas vērtīgas idejas, iespējas un risinājumus; d) veidot zināšanas, aktīvi iesaistoties procesā; e) mācīties efektīvāk, atgriezenisko saiti saņemot jau uzreiz darba gaitā; f) attīstīt komunikācijas, sadarbības un prezentācijas prasmes; g) mācīties jebkurā vietā un jebkurā laikā (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018).
61.	kapacitāte	Kapacitāte ir: a) personas maksimālā spēja iegūt vai saglabāt informāciju, veidot zināšanas vai veikt intelektuālos vai fiziskos uzdevumus; b) personas potenciāls intelektuālai vai radošai attīstībai vai sniegumiem; c) iedzimts personas potenciāls pretstatā attīstītam potenciālam (American Psychological Association, 2020).
62.	karjera	Karjera ir savstarpēji saistīta izglītības, darba un privātās dzīves virzība un attīstība cilvēka mūža garumā gan sociālajā, gan profesionālajā jomā. Veidojot savu karjeru, cilvēks nepārtraukti mācās un attīstās, izmantojot savus resursus dzīves mērķu sasniegšanai un kompetenču pilnveidei (autoru izveidota, balstoties uz Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2009; Latvijas Vēstnesis, 1999).

63.	karjeras izglītība	<p>Karjeras izglītība ir izglītības procesā integrētu plānotu pasākumu, kursu un programmu nodrošinājums, lai izglītojamajiem: a) palīdzētu attīstīt prasmes savu interešu, spēju un iespēju samērošanā, karjeras mērķu izvirzīšanā un karjeras vadīšanā; b) sniegtu zināšanas un izpratni par darba pasauli, tās saikni ar izglītību, par karjeras plānošanu un tālākizglītības iespējām; c) nodrošinātu efektīvu dalību darba dzīvē (autoru izveidota, balstoties uz Valsts izglītības attīstības aģentūra; 2009; Latvijas Vēstnesis, 1999).</p>
64.	klases audzinātājs	<p>Klases audzinātājs ir pedagogs, kurš: a) ir atbildīgs par izglītības iestādes vienas klases izglītojamajiem; b) seko līdzī šo izglītojamo attieksmju, uzvedības un intelektuālajai attīstībai; c) ir viena no šo izglītojamo atbalsta personām izglītības iestādē; d) sadarbojas ar izglītojamo ģimenēm, citiem pedagogiem, izglītības iestādes vadību, atbalsta personālu u.c., lai veicinātu izglītojamo attīstību un nepieciešamības gadījumos risinātu problēmas; e) veicina emocionāli drošas un cieņpilnas klases vides un saliedēta klases kolektīva veidošanos; f) izstrādā un īsteno audzināšanas darba plānu, balstoties uz izglītojamo vajadzībām un interesēm (autoru izveidota).</p>
65.	klasvadība	<p>Klasvadība ir pedagoga daudzveidīga darbība ar mērķi nodibināt zināmu kārtību (skolotāja noteiktu vai savstarpēji norunātu), kas vērsta uz to, lai klasē tiktu nodrošināts efektīvs mācību process (Nīmante, 2007; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020). Svarīgākie klasvadības aspekti ir: a) mācīšanās satura plānošana atbilstoši izglītojamo interesēm, vajadzībām un pieredzei; b) kopīgi ar izglītojamajiem izstrādātu uzvedības noteikumu ievērošana; c) drošas un emocionāli labvēlīgas mācību vides veidošana; d) cieņpilna komunikācija starp pedagogu un izglītojamajiem, kā arī izglītojamo starpā; e) dažādības pieņemšana (autoru izveidota, balstoties uz Sullivan, 2009).</p>
66.	klasvadības paņēmieni	<p>Klasvadības paņēmieni ir darbību kopums, kas pedagogam palīdz nodrošināt zināmu kārtību klasē efektīva mācību procesa īstenošanai, plānojot mācīšanās saturu un organizējot mācību procesu atbilstoši izglītojamo vajadzībām un pieredzei, kā arī veidojot</p>

		drošu, emocionāli labvēlīgu un cieņpilnu mācību vidi (autoru izveidota).
67.	komplekss sniegums	Komplekss sniegums ir izglītojamā spējas risināt reālās dzīves problēmas demonstrēšana, integrēti izmantojot zināšanas, prasmes un paužot attieksmes mainīgās situācijās. Kompleksa snieguma priekšnosacījumi ir izglītojamā spēja kritiski izvērtēt jauno informāciju un idejas un sasaitīt tās ar iepriekš iepazītiem jēdzieniem un principiem, padziļināti un konceptuāli izprast sarežģītas tēmas, kā arī aktīvi attīstīt savu intelektuālo potenciālu (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018).
68.	kompetence	Kompetence ir indivīda spēja veiksmīgi atrisināt sarežģītas problēmas un sasniegt izvirzītos mērķus dažādās mainīgās dzīves situācijās – mācību procesā, darbā, pilsoniskajā līdzdalībā, komunikācijā u.c., integrējot situācijai un kontekstam atbilstošas zināšanas, prasmes, attieksmes, pieredzi, psiholoģiskos un sociālos resursus un pamatojoties uz savām vērtībām (autoru izveidota, balstoties uz Sullivan, 2009; Namsone, 2018; Council of Europe, 2016).
69.	konflikts	Konflikts ir atšķirīgu mērķu vai interešu ietekmē radušās domstarpības, pretrunas, opozīcija, strīdi un pretestība starp atsevišķiem cilvēkiem, cilvēku grupām vai organizācijām. Konflikta var raksturot arī kā cilvēku naidīguma, antagonisma izpausmi (Aja, 2015; Tesfay, 2002).
70.	kopiena	Kopiena ir: 1. sociāli organizēts cilvēku kopums, kas dzīvo fiziski noteiktā vietā. Cilvēku kopienas bieži raksturo: a) kopīgas intereses, attieksmes un vērtības; b) piederības sajūta vienotai sociāli integrētai grupai; c) sevis kā kopienas locekļu apzināšanās; d) komunikācijas, pārvaldības, izglītības un tirdzniecības sistēma. 2. sociāli nesaistītu indivīdu grupa ar kopīgām interesēm vai īpašībām, piemēram, zinātnieku, sportistu, mākslinieku u.c. kopiena (American Psychological Association, 2020).

71.	kopienas skola	<p>Kopienas skola ir daudzfunkcionāls kopienas centrs, kur, saglabājot formālo izglītību kā skolas pamatfunkciju, tiek paplašināts skolas darbībā un aktivitātēs iesaistīto mērķgrupu loks. Kopienas skola: a) piedāvā savā teritorijā interešu izglītību visām vecuma grupām; b) piedāvā brīvā laika pavadīšanas aktivitātes mūzikas izglītības ietvaros; c) paplašina skolas resursu pieejamību arī vietējās kopienas cilvēkiem; d) darbojas kā kopienas attīstības centrs e) vietējās kultūras attīstības centrs; f) ir atbalsts pašvaldībai. Kopienas skolas aktivitātes pozitīvi ietekmē attiecības starp izglītojamajiem, pedagogiem un citiem vietējas kopienas cilvēkiem, kā arī stiprina ģimenes (Tūna, 2016).</p>
72.	kopienas sajūta	<p>Kopienas sajūta ir indivīdu piederības vienotai sociāli integrētai grupai apzināšanās. Indivīds, kuram ir kopienas sajūta noteiktā sociālajā vidē, uztver sevi kā līdzvērtīgu kopienas locekli, lepojas ar to un rīkojas saskaņā ar kopienas vērtībām. Izglītības iestādē vienota izglītojamo un tās darbinieku kopienas sajūta apzināti veidojama, stiprinot izglītības iestādes tradīcijas, svinot svētkus, organizējot kopīgas ārpusstundu aktivitātes, kopīgi rūpējoties par vidi u.tml. (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020; UNICEF, 2009).</p>
73.	kritiskā domāšana	<p>Kritiskā domāšana ir cilvēka prasme, kura tiek izmantota, lai: a) mērķtiecīgi izzinātu, analizētu un izvērtētu dažāda veida informāciju un situācijas un izprastu to kontekstus; b) pieņemtu izsvērtus lēmumus un uzņemtos atbildību par tiem; c) risinātu problēmas; d) kompleksās situācijās lietotu efektīvas problēmrisināšanas stratēģijas; e) izvērtētu savu sniegumu, pieņemot atbildīgus lēmumus, kas nozīmīgi īstermiņā un ilgtermiņā (Valsts izglītības satura centrs, 2019).</p>
74.	ksenofobija	<p>Ksenofobija ir spēcīgas un neracionālas, dažkārt patoloģiskas bailes no svešiniekiem. Tā ietver arī naidīgu attieksmi vai agresīvu izturēšanos pret citu tautību, etnisko grupu, reģionu vai citas apkāmes cilvēkiem (American Psychological Association, 2020).</p>
75.	labas prakses	<p>Labas prakses piemērs ir tādas izglītības iestādes</p>

	piemērs	darbības un organizācijas kultūras, mācību procesa un metodiskā darba paraugs, kas varētu būt popularizējams un atdarināms pārējām izglītības iestādēm, pateicoties kādiem efektīviem un/vai oriģināliem risinājumiem (autoru izveidota).
76.	labbūtība	Labbūtība skolā ir stāvoklis, kurā: a) visiem iesaistītajiem (izglītojamajiem, pedagogiem, administrācijai u.c.) ir pozitīvas emocijas un attieksme pret skolu kopumā; b) visi bauda būšanu skolā; c) visi ir pārliecināti par sevi; d) visiem ir pozitīvs pašvērtējums saistībā ar mācībām; e) neviens neuztraucas par skolu; f) nevienam nav fizisku sūdzību; g) nevienam nav sociālo problēmu saistībā ar skolu. Labbūtība un veiksmīga mācīšanās skolā ir savstarpēji saistītas un ietekmē viena otru (Seel, 2012; UNESCO IBE, 2013).
77.	līdzatbildība	Līdzatbildība ir kopīgs izglītības iestādes pedagogu, vadības, atbalsta personāla un citu darbinieku morālais pienākums un pārliecība par to, ka katram šīs izglītības iestādes izglītojamajiem ir jāpalīdz apgūt izglītības programma un īstenot savu potenciālu, visiem sadarbojoties un nepieciešamības gadījumos sniedzot personalizētu, diferencētu un individualizētu atbalstu ar cieņu un pozitīvu attieksmi pret šiem izglītojamajiem un šo atbalsta procesu (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).
78.	lietpratība	Lietpratība (kompetence) ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās (Namsone, 2018:23.lpp.)
79.	mācību un uzvedības grūtības	Mācību un uzvedības grūtības ir daļa no trīs OECD (Organisation for Economical Cooperation and Development / Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija) izdalītajām ar speciālajām vajadzībām saistītajām kategoriju grupām: <ul style="list-style-type: none"> • A kategorija - mācīšanās <u>traucējumi</u> (<i>disability</i>), kuriem ir organiska izcelsme saistībā ar maņu, motoriem vai neiroloģiskiem traucējumiem – redzes traucējumi, dzirdes traucējumi, smagi un dziļi garīgi traucējumi un citi traucējumi. • B kategorija - mācību un uzvedības <u>grūtības</u>

		<p>(<i>difficulty</i>), kurām nav organiskas izcelsmes, un kuru izcelsme nav saistīta ar sociālās vides nepietiekamību. Mācību un uzvedības grūtības nav tieši saistītas ar faktoriem, kuri izraisa A un C kategorijas traucējumus un grūtības.</p> <ul style="list-style-type: none"> • C kategorija - <u>kavēkli</u> (<i>disadvantages</i>), kurus nosaka specifiski sociāli ekonomiskie un kultūras apstākļi un/vai mācību valodas nepietiekamas zināšanas (OECD, 2003; Latvijas Universitāte, 2017).
80.	mācību joma	<p>Mācību joma ir vairākos radniecīgos mācību priekšmetos apgūstamā mācību satura kopums; mācību jomas ir pietuvinātas cilvēka dzīves darbības jomām. Obligātais mācību saturs strukturēts septiņās mācību jomās ar šādiem mācību priekšmetiem: a) valodu (latviešu valoda, svešvalodas, mazākumtautību dzimtā valoda); b) sociālā un pilsoniskā (sociālās zinības, sociālās zinības un vēsture, Latvijas un pasaules vēsture); c) kultūras izpratne un pašizpaušme mākslām (vizuālā māksla, mūzika, literatūra, drāma); d) dabaszinātņu (dabaszinības, fizika, ķīmija, bioloģija, ģeogrāfija); e) matemātikas (matemātika); f) tehnoloģiju (inženierzinības, dizains un tehnoloģijas, datorika); g) veselības un fiziskās aktivitātes (sports un veselība) (Valsts izglītības satura centrs, 2019).</p>
81.	mācību metode	<p>Mācību metode ir pedagoga un izglītojamo rīcību kopums, kas parāda, kā tiek izmantoti mācību materiāli, iekārtas, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas un citi mācību līdzekļi, lai sasniegtu kopīgi izvirzīto mācību mērķi (autoru izveidota).</p>
82.	mācību organizācijas forma	<p>Mācību organizācijas forma ir noteiktā kārtībā notiekoša pedagoga un izglītojamā sadarbība, kas reglamentē pedagoga un izglītojamā kopīgo darbību un ir īstenojama kā mācību stunda, rotaļnodarbība, praktikums, spēle, rotaļa, nodarbība dabā vai mācību ekskursija (Latvijas Vēstnesis, 2020b).</p>
83.	mācību sasniegumi	<p>Mācību sasniegumi ir informācijas, zināšanu, izpratnes, attieksmju, vērtību, prasmju, kompetenču un uzvedības kopums, ko izglītojamais ir apguvis izglītības satura ietvaros (UNESCO IBE, 2013).</p>

84.	mācību saturs	<p>Mācību saturs ir tēmu, diskusijas jautājumu, uzskatu, uzvedību, jēdzienu un faktu kopums, kas veido mācīšanas un mācīšanās pamatu un izglītojamajiem jāapgūst katrā mācību priekšmetā vai jomā, lai veidotu zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes. Mācību saturs tiek izstrādāts, atbilstoši izglītojamo attīstības vecumposmam, sabiedrībai un laikmetam konkretizējot un aktualizējot cilvēces pieredzi (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013; Skujiņa, 2000).</p>
85.	mācību stunda	<p>Mācību stunda ir viena no mācību organizācijas formām, kurā pedagogs noteikta laika ietvaros organizē un vada konkrētas izglītojamo grupas mācīšanās procesu, ņemot vērā viņu intereses, vēlmes un vajadzības un saskaņā ar izglītības standartiem un programmām. Mūsdienīgā mācību stundā pedagogs mērķu izvirzīšanā, uzdevumu noteikšanā, mācību vielas un metožu izvēlē iesaista arī izglītojamos, bet pats darbojas kā mācīšanās veicinātājs un konsultants (autoru izveidota).</p>
86.	mācību stundas mērķis	<p>Mācību stundas mērķis ir iecere, ko pedagogs plāno sasniegt mācību stundas gaitā, lai: a) padziļinātu un paplašinātu izglītojamo zināšanas par attiecīgu tēmu, sasaistot tās ar iepriekšējām zināšanām; b) pilnveidotu izglītojamo prasme izmantot šīs zināšanas praksē; c) paaugstinātu izglītojamo spēju risināt problēmas no reālām dzīves situācijām; d) palielinātu izglītojamo interesi un motivāciju mācīties; e) veidotu izglītojamo vērtību sistēmu; f) veicinātu izglītojamo caurviju prasmju attīstību. Mācību stundas mērķa izvirzīšanā iesaistāmi arī izglītojami (autoru izveidota). Mācību stundas mērķim jābūt konkrētam un skaidri saprotamam, izmērāmam, konkrētajiem izglītojamajiem sasniedzamam, nozīmīgam un saistītam ar kopējo mācību saturu un izglītības iestādes mērķiem (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018).</p>
87.	mācību stundā sasniedzamais rezultāts	<p>Mācību stundā sasniedzamais rezultāts (sk. jēdziena “mācību stundas mērķis” definīciju).</p> <p>Pēc “Mācīšanās lietpratībai” Mācību stundas sasniedzamais rezultāts = mācību stundas mērķis (Namsone, 2018: 50. lpp.).</p>

88.	mācīšanas stratēģija	<p>Mācīšanas stratēģija ir pedagoga izvēlētās vai izstrādātās mācību satura pasniegšanas secības un mācību metožu kopums izglītojamo efektīvas mācīšanās veicināšanai. Mācīšanas stratēģijas izstrādē vai izvēlē jāņem vērā: a) aktuālās teorētiskās atziņas un praktiskā pieredze; b) mācību programma; c) mācību mērķi un sasniedzamie rezultāti; d) izglītojamo raksturu īpašības, pieredze, mācīšanās stili, intereses un vajadzības; e) mācību vide un resursi (autoru izveidota, balstoties uz Sullivan, 2009).</p>
89.	mācīšanās iedziļinoties	<p>Mācīšanās iedziļinoties ir process, kurā izglītojamie izmanto dažādas domāšanas prasmes, lai: a) daudzpusīgi analizētu un kritiski izvērtētu informāciju un idejas; b) izprastu parādību un lietu būtību veselumā un kontekstā; c) risinātu problēmas jaunās un nezināmās situācijās mācību procesā un ārpus tā; d) veidotu stabilas zināšanas radošai to izmantošanai dažādās jaunās reālās dzīvas situācijās; e) iemācītos izprast savas domāšanas gaitu un pilnveidotu to savu sniegumu uzlabošanai (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018).</p>
90.	mācīšanās organizācija	<p>Mācīšanās organizācija ir iestādes darba organizācijas forma, kuras darbības pamatprincips ir gan individuāla, gan kolektīva mācīšanās, pastāvīgi mainoties un pielāgojoties jauniem apstākļiem (Kokare, 2011; Sullivan, 2009).</p>
91.	mācīšanās paņēmieni	<p>Mācīšanās paņēmieni ir domāšanas un apzinātu darbību kopums, kas izglītojamajiem palīdz paveikt konkrētu mācību uzdevumu izvirzītā mācību mērķa ietvaros (autoru izveidota, balstoties uz Chamot, 2004).</p>
92.	mācīšanās vajadzības	<p>Mācīšanās vajadzības ir izglītojamo iekšēja prasība pēc sabiedrībā uzkrātās pieredzes pārņemšanas, zināšanu apguves, prasmju attīstības, pieredzes pilnveides, attieksmju un vērtību sistēmas veidošanas, kas viņiem palīdz izziņāt sevi, dabu un sabiedrību, lai dzīvotu tajā, attīstītos, realizētu savu potenciālu un būtu harmonijā ar pasauli. Tā kā izglītojamo spējas, motivācija, intereses un talanti ir dažādi, viņu mācīšanās vajadzības ir atšķirīgas, tāpēc audzināšanas un mācīšanas procesu nepieciešams organizēt diferencēti, t.i., izmantojot dažādas mācību metodes, mācību</p>

		<p>procesa organizācijas formas un materiālus, pielāgojot tos dažādām izglītojamo grupām vienas klases ietvaros (iekšējā diferenciācija) vai sadalot izglītojamus pa dažādiem izglītības iestāžu veidiem, mācību virzieniem un klasēm (arējā diferenciācija). Arī pedagogiem ir savas mācīšanās vajadzības, kas attiecas uz viņu iekšējo prasību pastāvīgi pilnveidoties kā labiem profesionāļiem, elastīgi reaģējot uz izglītojamo mācīšanās vajadzībām dinamiski mainīgajā vidē (autoru izveidota, balstoties uz Böhm & Seichter, 2018; Bray & McClaskey, 2013; UNESCO IBE, 2013, Skujiņa, 2000).</p>
93.	mentors	<p>Mentors ir pieredzējis kādas nozares vai jomas speciālists, kurš, daloties savās specifiskajās zināšanās un dzīves gudrībā, jaunaļiem speciāļistiem vai darbiniekiem (piemēram, pedagogiem, kuri pievienojas jaunai izglītības iestādei vai kuri tikko ieguvuši pedagoģisko izglītību) dažādos veidos sniedz profesionālo atbalstu karjeras veidošanā un socializācijā profesijas ietvaros. Pedagoļa karjeras veiksmīgai attīstībai katram pedagogam, kurš pievienojas izglītības iestādei, jābūt pieejamam mentoram, pie kura var vērsties ar jautājumiem, lai saņemtu ieteikumus un atbalstu (autoru izveidota, balstoties uz CEDEFOP, 2008; Eby et al., 2013).</p>
94.	metakognitivāte / metakognīcija	<p>Metakognitivāte / metakognīcija ir indivīda spēja “domāt par savu domāšanu” – spēja analizēt un izprast savas domāšanas gaitu, aktīvi pārvaldīt, strukturēt un pilnveidot to. Metakognitivāte palīdz izglītojamajam: a) apzināti izvēlēties dažādām situācijām atbilstošas izziņas un mācīšanās metodes; b) pārraudzīt un virzīt savu mācīšanos; c) uzņemties lielāku atbildību par saviem sasniegumiem un progresu mācībās; d) izvērtēt savas iepriekšējās un šī brīža zināšanas, lai identificētu trūkumus; e) izstrādāt stratēģiju zināšanu trūkuma novēršanai; f) pārraudzīt šī trūkuma novēršanas gaitu; g) izvirzīt mācību mērķus un plānot savu mācīšanos. Metakognitivāte ir pašvadītas mācīšanās pamatelements (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013; Seel, 2012; Oganisjana & Ozols, 2019; Sullivan, 2009; Flavell, 1979; Kelly & Donaldson, 2016; Kuhn & Dean, 2004; Kaur et al., 2018, Meltzer et al., 2007).</p>

95.	metodika	Metodika ir mācība par metodēm, kuras izmantojamas, lai sasniegtu konkrētus mācību un audzināšanas mērķus (Böhm & Seichter, 2018).
96.	metodiskais paņēmiens	Metodiskais paņēmiens ir pedagogiem un izglītojamajiem izmantojams, relatīvi stabils un atkārtotā lietojumā nostiprināts darbības veikšanas īpašs veids, kas palīdz viegli un optimālā kvalitātē sasniegt mācību mērķi un īstenot mācīšanās un mācīšanas procesu. Savstarpēji saistītu metodisko paņēmieni kopums veido mācību metodes struktūru (autoru izveidota, balstoties uz Skujiņa, 2000).
97.	mobings	Mobings ir specifiska agresīvas uzvedības forma, kurai raksturīga atkārtota un sistemātiska upura pakļaušana vienas vai vairāku personu agresīvām darbībām. Mobings var izpausties: a) kā fiziskā vardarbība (sišana, speršana, iedunkāšana, personīgo mantu iznīcināšana, kniebšana, grūstīšana); b) kā verbāla pāridarīšana (apsaukāšana, apsmiešana, aizvainošana, izjokošana, iebiedēšana, ar mīmiku un žestiem pausta agresivitāte, aizmuguriska sasmaidīšanās, saskatīšanās un grimases); c) kā ignorēšana vai izstumšana (izglītojamā izstumšana no draugu loka, no grupas/klases – nesarunāšanās ar upuri, nedraudzēšanās, izturēšanās, it kā viņa nebūtu, tā var izpausties arī kā baumu izplatīšana, lai citi izglītojamie no upura novērstos); d) kā kibermobings – jauns, bet strauji progresējošs vienaudžu vardarbības veids, kas tiek realizēts dažādās elektroniskajās ierīcēs un/vai ar interneta vietņu starpniecību (Stangl, 2020; Andersone u.c., 2018; Olweus, 2012).
98.	motivējoša mācību vide	Motivējoša mācību vide ir fiziskā, garīgā, sociālā apkārtnē, materiāltehniskie resursi, kā arī mācību procesa dalībnieku savstarpējo attieksmju un mijietekmes kopums, kas ierosina, aktivizē izglītojamus, virza viņu darbību un rīcību, mudinot viņus mācīties un iesaistīties izglītības iestādes dzīvē (autoru izveidota, balstoties uz Mārtinsonu u.c., 2015; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020; Skujiņa, 2000).
99.	multidisciplinārs	Multidisciplinārs mācību process ir mācību tēmas padziļināta un daudzpusīga apgūšana, analizējot to no

	mācību process	dažādu mācību priekšmetu skatupunkta. Multidisciplinārā mācību procesā parasti iesaistīti vismaz divi pedagogi, kuri kopīgi plāno sasniedzamo rezultātu un atsaucas viens uz otru par apgūstamo tēmu, pieeju, mācīšanas un mācīšanās veidiem utt. Izglītojamo vērtējumi varētu būt vienā vai vairākos mācību priekšmetos (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO-IBE, 2013).
100.	multifunkcionāls	Multifunkcionāls ir raksturojums, kas liecina par lietu, priekšmetu un procesu daudzveidīgumu, spēju tikt mainītiem un pielāgotiem dažādām vajadzībām atbilstoši attiecīgajam mērķim. Multifunkcionalitāte attiecināma arī uz telpām, kuras ir viegli pielāgojamas dažādiem mācību un audzināšanas mērķiem, piemēram, veidojot zonas: a) individuālajam darbam; b) pāru darbam; c) grupu darbam; d) frontālajam darbam; e) patstāvīgajam darbam; f) sadarbībai un diskusijām; g) neformālajam darbam (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).
101.	neiecietība	Neiecietība ir indivīda nespēja vai atteikšanās pieņemt atšķirīgu izturēšanos, kultūras identitāti, ekonomisko stāvokli vai reliģisko un politisko pārliecību. Neiecietība var izpausties kā: a) citu cilvēku nepieņemšana; b) atvērtības trūkums pret citādu; c) uzskats, ka ne visi cilvēki ir vienlīdz vērtīgi; d) cieņas trūkums situācijās, kurās ir domstarpības par vērtībām un uzskatiem; e) sociāla netaisnība; f) diskriminācija (autoru izveidota, balstoties uz Council of Europe, 2016; Sullivan, 2009).
102.	pāru darbs	Pāru darbs ir mācību darba organizācijas forma, kurā izglītojamie tiek sadalīti pāros noteiktas problēmas kopīgai risināšanai vai uzdevuma veikšanai atbilstoši pedagoga un/vai izglītojamo izvirzītajam mērķim. Pāru darbā izglītojamie: a) plāno veicamo darbību; b) integrē savas uzdevuma izpildei nepieciešamās zināšanas un prasmes; c) sadarbojas, lai pieņemtu lēmumus un sasniegtu mērķi; d) pārvar domstarpības un izaicinājumus; e) kritiski analizē savu sniegumu; f) ir gatavi prezentēt sava darba rezultātus. Pedagoģs pāru darbā: a) precīzi formulē darba mērķi; b) ir pieejams izglītojamajiem situācijās, kad viņiem rodas jautājumi vai ir nepieciešami mācību materiāli un resursi; c) kopā ar izglītojamajiem analizē un apkopo darba rezultātus

		<p>un diskutētē par to pielietojumu reālās dzīves situācijās. Salīdzinājumā ar grupu darbu, pāru darbā izglītojamajiem ir lielākas iespējas izteikties un vairāk laika apspriesties, taču grupu darbā ir lielāka viedokļu un pieredzes dažādība (autoru izveidota).</p>
103.	pārmaiņu vadība	<p>Pārmaiņu vadība ir process, kas ir nepieciešams, lai izglītības iestādē vai sistēmā sasniegtu vēlamus rezultātus mainīgajā sociāli-ekonomiskajā, politiskajā un izglītības vidē vai mazinātu izmaiņu radītās negatīvās blakusietekmes: a) izvirzot jaunajai realitātei un vajadzībām atbilstošus mērķus un formulējot uzdevumus; b) apzinot nepieciešamos un pieejamos resursus; c) iesaistoties un sadarbojoties izglītības iestādes administrācijai, pedagogiem, atbalsta personālām un citiem darbiniekiem, kā arī izglītības politikas veidotājiem; d) izstrādājot kopīgu un saskaņotu rīcības plānu, kam ir noteikti termiņi, posmi, budžets un atbildīgās personas; e) mācoties, lai apgūtu nepieciešamās jaunās zināšanas, pilnveidotu atbilstošās prasmes, veidotu labvēlīgu attieksmi pret pozitīvām pārmaiņām; f) uzklusot darbinieku bažas un ieteikumus; g) akceptējot darbinieku emocijas, bet balstoties arī uz faktiem; h) veidojot uzticības pilnas attiecības, lai pieņemtu lēmumus; i) palīdzot iesaistītajām pusēm pietiekami elastīgi pielāgot savu uzvedību jaunajai situācijai, izaicinājumos un problēmsituācijās saskatot ieguvumus un jaunas iespējas; j) jauninājumus visām iesaistītajām pusēm kopā izmēģināt daudzas reizes, analizējot rezultātus, lai izprastu kādi uzlabojumi un pārmaiņas visos līmeņos vēl ir nepieciešamas (autoru izveidota, balstoties uz Gaile, 2015).</p>
104.	pārnese	<p>Pārnese ir process, kurā mācību un audzināšanas ietvaros zināšanas, prasmes, metodes un pieredze tiek vispārinātas un izmantotas jaunās, nezināmās situācijās. Pārnese ir īstenojama, ja: a) pedagogi ir atvērti jauninājumiem, izmanto mūsdienīgas efektīvas mācību metodes un veicina ne tikai zināšanu apguvi, bet arī to izmantošanu, risinot problēmas dažādos kontekstos; b) izglītības iestādes pedagogi savā starpā dalās pieredzē, jaunās metodēs un starpdisciplināri integrē tās savā pedagoģiskajā darbībā; c) izglītojamie spēj atpazīt kā, kad un kāpēc izmantot dažāda veida zināšanas un prasmes, šķērsojot formālās robežas starp atsevišķiem</p>

		<p>mācību priekšmetiem un izprotot likumsakarības un cēloņsakarības starp lietām, procesiem un parādībām; d) izglītības iestādes veic aktīvu sadarbību, ieviešot inovācijas (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018).</p>
105.	pašaudzināšana	<p>Pašaudzināšana ir mērķtiecīgs, apzināts, ar gribas piepūli saistīts process, kuru patstāvīgi un pastāvīgi, pamatojoties uz pašanalīzi un pašapziņu, vada pats cilvēks jebkurā vecumā, veidojot sevi atbilstoši savām tieksmēm, ideāliem, attīstot un pilnveidojot personības īpašības, nozīmīgu attieksmi pret sevi, cilvēkiem, dabu, darbu, kultūras vērtībām, sabiedrību un valsti, arī sociālās kompetences un prasmes.</p> <p>Pašaudzināšanas procesā cilvēks pats pēc saviem ieskatiem un uz savu lēmumu pamata pārņem audzināšanas mērķus, piekrīt tiem vai nosaka tos pats, kā arī savu spēku un iespēju robežās strādā pie to realizēšanas. Jebkura audzināšana ir pašaudzināšanas un citu cilvēku veiktas audzināšanas kombinācija, kurā pašaudzināšanai ir izšķirošā loma, bet ārējai audzināšanai ir tikai palīgfunkcija (autoru izveidota, balstoties uz Böhlm & Seichter, 2018; Skujiņa, 2000)</p>
106.	pašvadīta mācīšanās	<p>Pašvadīta mācīšanās ir process, kurā izglītojamie paši pārrauga un vada savu mācīšanos, apzināti spriež un reflektē par to, bet pedagogs mācīšanos koordinē un nodrošina resursus. Izglītojamais: a) apzinās sevi kā indivīdu, savas vēlmes, vajadzības un intereses; b) spēj pārvaldīt savas emocijas, domas un uzvedību; c) spēj izvirzīt reālus mērķus, pieņemt atbildīgus lēmumus; d) prot un ir motivēts pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidot sevi; e) saprot un seko līdzi savam mācīšanās procesam; f) izvērtē savus mācību sasniegumus; g) apzinās efektīvākos mācīšanās paņēmienus; h) plāno mācīšanās procesu un uzņemas atbildību par to (Sullivan, 2009; Valsts Izglītības satura centrs, 2019).</p>
107.	pašvērtēšana	<p>Pašvērtēšana ir process, kurā izglītojamais: a) savāc un apkopo informāciju par savu mācīšanos; b) izvērtē, cik lielā mērā viņa sasniegumi atbilst izvirzītajiem mācību mērķiem un uzdevumiem; c) identificē savas stiprās un vājās puses; d) izanalizē, kā vajadzētu pilnveidot vai mainīt savu mācīšanos. Pašvērtēšana attiecināma ne tikai uz mācīšanās, bet arī uz savu</p>

		īpašību, savas rīcības un uzvedības, sava paveiktā darba u.c. izvērtēšanu. Pašvērtēšanu veic arī pedagogi un izglītības iestādes, lai novērtētu savu sniegumu un progresu (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013, Ontario Ministry of Education, 2002; Skujiņa, 2000).
108.	patriotisms	Patriotisms ir vēlme ikdienā rūpēties par savu valsti, izprast un cienīt tās veidošanās un pastāvēšanas pamatus, kā arī vērtības, rūpēties par tās ilgtspējību un turpinājumu un aktīvu līdzdalīties valsts ikdienā (Leitāne, 2019).
109.	patstāvīga mācīšanās	Patstāvīga mācīšanās un pašvadīta mācīšanās pedagogiskajā literatūrā bieži tiek izmantotas kā sinonīmi (sk. pašvadītas mācīšanās definīciju). Patstāvīga mācīšanās tiek saistīta ar izglītojamo spēju mācīties autonomi visas dzīves garumā dažādās jomās, nevis tikai mācību procesā izglītības iestādē. Svarīgi patstāvīgas mācīšanās elementi ir: a) spēja domāt kritiski un neatkarīgi; b) spēja saskatīt savas stiprās un vājās puses, kā arī noteikt savas vajadzības un prioritātes; c) plānot un pārraudzīt savas mācīšanās procesu; d) motivācija mācīties un pārliecība par savām spējām; e) gatavība veltīt papildu laiku un enerģiju, lai sasniegtu izvirzīto mērķi un iedziļinoties izvēlētajā jomā (autoru izveidota, balstoties uz Žydžiūnaitē et al., 2013).
110.	patstāvīgās mācīšanās prasmes	Patstāvīgās mācīšanās prasmes ir izglītojamā prasmju kopums, kas palīdz viņam: a) mācīties autonomi, apgūstot efektīvākos mācīšanās paņēmienus; b) apzināties sevi kā individu un izprast savas vēlmes, vajadzības un intereses; c) izvirzīt atbilstošos mācīšanās mērķus; d) domāt kritiski un neatkarīgi; e) plānot un pārraudzīt savas mācīšanās procesu; f) pieņemt atbildīgus lēmumus; g) motivēt sevi mācīties, iedziļinoties izvēlētajā jomā, attīstīties un paaugstināt pārliecību par savām spējām; h) saskatīt iespējas iegūto zināšanu izmantošanai praksē problēmu risināšanā un jaunu ideju radīšanā; i) izvērtēt savus mācīšanās sasniegumus (autoru izveidota, balstoties uz Sullivan, 2009; Valsts Izglītības satura centrs, 2019; Žydžiūnaitē et al., 2013).
111.	patstāvīgās	Patstāvīgās mācīšanās ieradumi ir izglītojamā

	mācīšanās ieradumi	automātiska, neapzināta un situācijai samērā specifiska uzvedība, kas izveidojusies, vairākkārt mācoties autonomi; izvirzot savu mācīšanās mērķi, plānojot un sasniedzot to; domājot neatkarīgi un pieņemot atbildīgus lēmumus (autoru izveidota, Böhm & Seichter, 2018; American Psychological Association, 2020; Sullivan, 2009).
112.	pedagogcentrēts mācību process	Pedagogcentrēts mācību process ir pedagoga sagatavots, vadīts un pārraudzīts mācību process, kurā izglītojamajiem ir atvēlēta pasīva zināšanu saņēmēju loma. Pedagogcentrētā mācību procesā pedagogs: a) izlemj, kas, kādā secībā, kādā tempā izglītojamajiem jāmacās un kādas prasmes jāapgūst; b) sagatavo materiālus, kurus viņš uzskata par atbilstošiem mācību resursiem, lai sasniegtu mācību mērķus; c) pats izstrādā vērtēšanas sistēmu. Līdz ar to pedagogcentrētā mācību procesā: a) izglītojamais nav atbildīgs par savu mācīšanos; b) izglītojamais neiemācās mācīties un pats iegūt zināšanas; c) izglītojamā vajadzības, intereses un karjeras vēlmes netiek ņemtas vērā; d) izglītojamā motivācija ir ārēja, jo tā ir pamatota uz vērtējumiem, nevis uz vēlmi sasniegt savu mērķi; e) izglītojamais neprot novērtēt savus sasniegumus attiecībā pret to, ko viņam vajadzēja iemācīties (autoru izveidota, balstoties uz Barrows & Tamblyn, 1980).
113.	personalizācija	Personalizācija ir pašvadīts mācīšanās process, kura ietvaros izglītojamie paši ir atbildīgi par savu mācīšanos. Izglītojamie mācīšanās procesu sasaista ar savām interesēm, vajadzībām, talantiem, aizraušanos, iecerēm, aktīvi iesaistoties mācību procesa plānošanā un īstenošanā. Izglītojamie paši izvirza mācīšanās mērķus un nosaka kritērijus sasniegumu vērtēšanai, izmantojot pedagogu sniegto profesionālo atbalstu. Mācību procesa personalizācijas gaitā izglītojamie veido vienaudžu, ekspertu un pedagogu loku, kuri atbalsta viņu mācīšanos (autoru izveidota definīcija, pamatojoties uz Bray & McClaskey, 2013).
114.	personalizēts atbalsts	Personalizēts atbalsts izglītojamajiem ir izglītības iestādes atbalsta personāla, pedagogu un iestādes vadības atbalsts situācijā, kad skolēnam ir identificētas mācīšanās grūtības vai priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risks. Personalizēts atbalsts var izpausties kā: a) individuālas konsultācijas pie

		<p>pedagoga, psihologa, sociālā pedagoga, pedagoga palīga, speciālās izglītības pedagoga, surdotulka, asistenta, ergoterapeita; b) konsultācijas konkrētā mācību priekšmetā; c) kompensācija par sabiedriskā transporta biļetēm, naktsmītnēm, ēdināšanu, individuālajiem mācību līdzekļiem, individuālās lietošanas priekšmetiem, speciālo transportu; d) mācību procesa diferenciacija, individualizācija un personalizācija. Sniedzot personalizētu atbalstu, ir nepieciešama sadarbība starp atbalsta personālu, pedagogiem un izglītības iestādes vadību, kā arī izglītojamo un vecāku iesaiste (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
115.	piederības sajūta	<p>Piederības sajūta ir pieņemšana grupā un iepatikšanās tai, sajūta, ka esi savienots ar citiem un jūties kā kopienas loceklis. Cilvēki kopumā un it īpaši pusaudži vēlas spēcīgas sociālās saites un novērtē, ja citi cilvēki viņus pieņem un atbalsta. Skolā piederības sajūta izglītojamajiem rada drošības, identitātes un kopības sajūtas, kas savukārt veicina viņu akadēmisko, psiholoģisko un sociālo attīstību. Piederības sajūta gan savai skolai un kopienai, gan valstij rodas un nostiprinās, tās iepazīstot un pašiem piedaloties šodienas un nākotnes veidošanā – mērķu izvirzīšanā un kopīgā to īstenošanā (OECD, 2017; Tūna, 2017).</p>
116.	pilsoniskā audzināšana	<p>Pilsoniskā audzināšana ir mērķtiecīgi organizēta neatņemama mācību un audzināšanas procesa sastāvdaļa, kurā tiek veicināta izglītojamo tikumiskā attīstība, kā arī atbildības, vērtību un attieksmju veidošanās aktīvai darbībai un līdzdalībai sabiedrības dzīvē. Pilsoniskās audzināšanas procesā attīstās izglītojamo: a) pašapziņa; b) cieņa un lojalitāte pret valsti; c) mīlestība pret savu dzimteni un kultūras mantojumu; d) tolerance pret pastāvošajām kultūru un citām dažādībām; e) vērtību sistēma un tikumi (Miķelsone & Ozols, 2018).</p>
117.	pilsoniskā līdzdalība	<p>Pilsoniskā līdzdalība ir darbība sabiedrības labā, interešu aizstāvība un sabiedrības iesaistīšanās pašvaldības, valsts un ES politikas procesos ir svarīgs demokrātijas pamats. Pilsonisko līdzdalību realizē, iesaistoties dažādās organizācijās, politiskās partijās, piedaloties vēlēšanās, sapulcēs, gājienos un piketos, veicot brīvprātīgo darbu un ziedojot u.c. (Valsts</p>

		izglītības saturs, 2018).
118.	pilsoniskums	<p>Pilsoniskums ir domāšanas, attieksmju un rīcības kopums, kas nosaka: a) cilvēka cieņpilnu un tolerantu izturēšanos pret citiem cilvēkiem ārpus ģimenes un draugu loka; b) piederības sajūtu grupai, kopienai un valstij; c) izpratni par savas rīcības ietekmi uz citiem; d) solidaritāti un sadarbību ar citiem; e) gatavību un spēju uzņemties atbildību par sevi, citiem, valsti un dabu; f) gatavību un spēju izrādīt pašiniciatīvu kopīgu mērķu sasniegšanai (autoru izveidota, balstoties uz Council of Europe, 2016).</p>
119.	pozitīva mācīšanās kultūra	<p>Pozitīva mācīšanās kultūra ir izglītības iestādes darba organizācija, kurā: a) apzināti tiek veidota un sistemātiski uzturēta labvēlīga mācīšanās vide; b) tiek novērtēta un atbalstīta vēlme izzināt, c) tiek veicināta grūtību pārvarēšana; d) tiek sekmēta sadarbība un savstarpējais atbalsts; e) priecājas par paveikto un sasniegumiem; f) kļūdas uztver kā iespēju attīstīties; g) panākumi tiek saistīti ar ieguldīto darbu; h) gan pedagogi, gan izglītojamie piedalās šādas mācību vides veidošanā izglītības iestādē (autoru izveidota, balstoties uz Valsts izglītības saturs, 2019).</p>
120.	prasmes	<p>Prasmes ir spēja un māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam, atbildīgi izmantot savas zināšanas mērķa sasniegšanai, izpildīt uzdevumus un risināt problēmas. Prasmes iespējams iedalīt trīs grupās: a) kognitīvās un metakognitīvās prasmes, kas ietver kritisko domāšanu, radošo domāšanu, mācīšanos mācīties un pašregulāciju; b) sociālās un emocionālās prasmes, kas ietver empātiju, atbildību un sadarbību; c) praktiskās un fiziskās prasmes, kas ietver arī jaunu informācijas un komunikāciju tehnoloģiju ierīču izmantošanu. Dažas prasmes, ir cieši saistītas ar atsevišķu tradicionālo mācību priekšmetu saturu, savukārt, caurviju prasmes - kritiskā domāšana un problēmu risināšana, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadītā mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālās prasmes - jāattīsta visās mācību jomās un priekšmetos (OECD, 2019a; Namsone, 2018; Skujiņa, 2000; UNESCO IBE, 2013).</p>

121.	priekšlaicīga mācību pārtraukšana	<p>Priekšlaicīga mācību pārtraukšana (PMP) ietver visas mācību pārtraukšanas formas pirms pamatizglītības, vidējās izglītības vai līdzvērtīgas profesionālās izglītības pabeigšanas. Ar PMP ir saistītas divas grupas: – obligātā izglītības vecuma bērni, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē; starp tiem arī bērni un jaunieši, kuri beiguši sākumskolu, bet neturpina pamatizglītību, un jaunieši, kuri ieguvuši pamatizglītību, bet neturpina vidējās izglītības vai profesionālās izglītības ieguvi; bērni, par kuriem pašvaldībai nav informācijas; – izglītojamie, kuri reģistrēti izglītības iestādēs, taču neattaisnotu iemeslu dēļ kavē mācības (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
122.	priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riski	<p>Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (PMP) riski ir apstākļi vidē vai izglītojamā personībā, kas traucē sekmīgu mācību procesu un var novest pie mācību pārtraukšanas. Tie var būt saistīti gan ar izglītojamā sociālo vidi un veselību, gan ar mācību vidi izglītības iestādē, gan ar izglītojamā ģimeni, gan ar viņa ekonomisko situāciju (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2019a).</p>
123.	proaktivitāte	<p>Proaktivitāte ir indivīda spēja rīkoties aktīvi un mērķtiecīgi, jau iepriekš paredzot un nojaušot izaicinājumus, vajadzības, pārmaiņas un notikumus, kas sabiedrībā varētu būt sagaidāmi nākotnē, nevis tikai pasīvi gaidīt vai reaģēt uz tiem (autoru izveidota, balstoties uz Wu, Wang & Mobley, 2012).</p>
124.	problēmrisināšana	<p>Problēmrisināšana ir indivīda spēja kritiski analizēt un izvērtēt situācijas, idejas un informāciju, atrast risinājumus un formulēt atbildes. Dažos avotos problēmrisināšana tiek izmantota kā sinonīms kritiskajai domāšanai (autoru izveidota, balstoties uz World Economic Forum, 2015; Namsone, 2018).</p>
125.	produktivitāte	<p>Produktivitāte ir rādītājs, kas raksturo pedagoģisko, metodisko, finansiālo, materiāltehnisko, cilvēkresursu un laika resursu izmantošanas efektivitātes līmeni izglītojamo un pedagogu 21. gadsimta aktuālo kompetenču veicināšanā, mūsdienīgu mācību procesa nodrošināšanā, mācību mērķa sasniegšanā un izglītības iestādes attīstībā atbilstoši izvirzītajām prioritātēm</p>

		(autoru izveidota).
126.	profesionālās izdegšanas risks	Profesionālās izdegšanas risks ir iespējamība vai varbūtība, ka speciālistam ilgstošas profesionālas pārslodzes un ilgstoša darba stresa rezultātā izsīks emocionālie un fiziskie resursi. Profesionālā izdegšana izpaužas kā negatīva attieksme pret darbu, negatīvs pašvērtējums, līdzjūtības zudums un cinisms pret citiem cilvēkiem, emocionāla tukšuma izjūta u.c. (autoru izveidota, balstoties uz Mārtinsone u.c., 2015; World Health Organization, 2020).
127.	projekts	Projekts ir: a) plānotu un attiecīgi dokumentētu aktivitāšu kopums izvirzīta lielāka mērķa sasniegšanai; b) aktivitāšu kopums, kas tiek īstenots, lai noteiktā laika posmā veiktu paredzētos uzdevumus atbilstoši izstrādātajam plānam (autoru izveidota).
128.	psiholoģiskā labklājība	Psiholoģiskā labklājība ir personīgā potenciāla maksimāla realizācija, kas ietver sevī šādus aspektus: a) pašakceptēšanu; b) pozitīvas attiecības ar citiem; c) personisko izaugsmi; d) dzīves mērķa esamību; e) spējas īstenot ikdienas vajadzības; f) autonomiju (Kalvāns, 2012).
129.	radošā domāšana	Radošā domāšana ir prāta darbība, kuras rezultātā cilvēks: a) iztēlojas jaunas oriģinālas lietas; b) rada jaunas interesantas idejas, mākslas darbus, novatoriskas pieejas, zinātniskās teorijas u.tml.; c) izgudro jaunus objektus, vērtības, produktus un procesus problēmu risināšanai jebkurā jomā, vai izdomā principiāli jaunas idejas un elementus, vai arī izmanto jau esošās idejas un elementus, starp tiem izveidojot jaunas sakarības (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020; Mumford et al., 2012).
130.	radošums	Radošums ir indivīda spēja: a) iedomāties un radīt jaunas un oriģinālas idejas un vērtības; b) strukturēt idejas un reālās īstenības parādības, atklājot specifiskās attiecības starp tām; c) izdomāt jaunus, novatoriskus veidus, kā risināt problēmas vai atbildēt uz jautājumiem; d) rast alternatīvus risinājumus vēlamam mērķu sasniegšanai; e) pielāgoties jaunām pieejām un prasībām; f) izgudrot ko jaunu; g) mērķtiecīgi ieviest jauninājumus (autoru izveidota, balstoties uz World

		Economic Forum, 2015; Jordan & Troth, 2009; Skujiņa, 2000).
131.	refleksija	<p>Refleksija ir prāta darbība, kurā indivīds analizē un interpretē savu rīcību un tās likumsakarības, pārdomā savu pieredzi un izdara nepieciešamos secinājumus un labojumus (Skujiņa, 2000:146). Refleksijas rezultātā: a) palielinās pedagogu un izglītojamo izpratne par sevi un citiem; b) pilnveidojas viņu pašvadības prasme; c) paaugstinās spēja veikt pozitīvas pārmaiņas sevī; d) attīstās kritiskā domāšana, rīcība tiek pārdomāta un izvērtēta daudzpusīgi; e) paaugstinās prāta elastīgums un spēja mainīt domas un viedokli, ņemot vērā jaunus pierādījumus; f) paaugstinās spēja domāt objektīvi, godīgi izvērtējot visus pierādījumus; g) pilnveidojas metakognitīvās prasmes, izvērtējot savu domāšanu un mācīšanos. Refleksija ir vērsta uz pedagogu un izglītojamo personīgo un intelektuālo izaugsmi (autoru izveidota, balstoties uz OECD, 2019d; Van der Schaaf, M. et al., 2013).</p>
132.	resursi pedagogiem	<p>Resursi pedagogiem ir materiāli un nemateriāli, kā arī iekšējie un ārējie atbalsta un palīdzības līdzekļi un avoti pedagogiem, kas veido sasniedzamajiem rezultātiem atbilstošu fizisko, tehnisko un intelektuālo vidi efektīva mūsdienīga mācību procesa organizēšanai. Resursi pedagogiem ir: a) iekārtas un materiālie resursi (datorklases, virtuālās laboratorijas, datori, planšetdatori, viedtālruņi, interaktīvās tāfeles, drukāšanas, kopēšanas un skenēšanas iekārtas, datu uzkrājēji, tīmekļa, dokumentu, video u.c. kameras, kā arī dažādām mācību darba organizācijas formām pielāgojamas mēbeles, kancelejas preces u.c.); b) informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT), digitālie resursi un tehnoloģijas; c) mācību materiāli (mācību un uzskates līdzekļi, atgādnes u.c.); d) metodiskie materiāli (darba organizācijas formas un metodes, pedagoģiskā literatūra, speciāli izstrādāti un internetā pieejami resursi un personalizētas mācīšanās rīki u.c.); e) iekšējie resursi (pedagoga zināšanas, prasmes, attieksmes, emocijas, motivācija un profesionālā pieredze, laiks u.c.); f) ārējais atbalsts (kolēģu, mentoru un IKT atbalsta personāla kompetences un pieredze, viņu izstrādātie mācību un metodiskie materiāli u.c.) (autoru izveidota, balstoties uz Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020; Namsone,</p>

		2018).
133.	risku pārvaldība	<p>Risku pārvaldība ir process, kurā izglītības iestādes pedagogi, atbalsta personāls un vadība identificē un analizē riskus un to iespējamās sekas, izstrādā un īsteno to novēršanas modeļus, kā arī pārrauga risku novēršanas pasākumu efektivitāti un stabilitāti. Risku pārvaldība var attiekties uz dažādām problēmām un jomām; tāpēc par to novēršanu un pārraudzību atkarībā no viņu kompetencēm un ietekmes zonas atbildīgi var būt izglītības iestādes pedagogi, vadība, atbalsta personāls vai citi tās darbinieki (autoru izveidota).</p>
134.	sadarbība	<p>Sadarbība ir savstarpēji saskaņota darbība izvirzītā mērķa sasniegšanai, atbalstot vienu otru, daloties savā pieredzē, palīdzot pārvarēt grūtības un veidojot pozitīvu un cieņpilnu darba gaisotni. Sadarbība ir īstenojama dažādos līmeņos starp dažādām iesaistītajām pusēm - izglītojamajiem, pedagogiem, vecākiem, izglītības iestādes vadību, izglītības iestādēm, vietējo sabiedrību (autoru izveidota, balstoties uz (Oganisjana & Ozola, 2019).</p>
135.	savstarpēja mācīšanās	<p>Savstarpēja mācīšanās ir process, kurā izglītībā iesaistītās puses - izglītojamie, pedagogi, izglītības iestādes vadītāji un personāls, vecāki un dažādas izglītības iestādes – mijiedarbojas un sadarbojas kopīgi izvirzīta mērķa sasniegšanai, mācoties viens no otra un kopā. Savstarpēja mācīšanās dažādos līmeņos (izglītojamais – izglītojamais, izglītojamais – pedagogs, pedagogs – pedagogs u.tml.) norisinās gan mācību procesā, gan ārpus tā (autoru izveidota, balstoties uz Oganisjana & Ozola, 2019).</p>
136.	sistēmiska pieeja	<p>Sistēmiska pieeja ir izglītības iestādes administrācijas un pedagogu izveidota vienota pieeja par to: a) kā tiek veidotas mācību stundas jeb mācību stundu struktūra; b) kā pedagogi apmainās ar informāciju par stundu plānošanu un vērtēšanu; c) kāda ir vienota izpratne par dokumentācijas apriti. Vienota un sistēmiska pieeja izglītojamajiem un pedagogiem rada drošības sajūtu, jo prasības un stundas uzbūve visur ir vienāda (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>

137.	skola kā mācīšanās organizācija	<p>Skola kā mācīšanās organizācija ir izglītības iestādes darba organizācijas forma, kuras darbības pamatprincips ir gan individuāla, gan kolektīva mācīšanās, pastāvīgi mainoties un pielāgojoties jauniem apstākļiem. Mācīšanās organizācijā izglītojamie, pedagogi, izglītības iestādes vadība un personāls pastāvīgi iesaistās jaunu zināšanu, prasmju, spēju un attieksmju apgūvē, lai attīstītos, reaģētu uz izmaiņām pasaulē un sasniegtu savus kopējos mērķus (autoru izveidota, balstoties uz Kokare, 2011; Valsts izglītības satura centrs; 2019; Sullivan, 2009; CEDEFOP, 2008).</p>
138.	snieguma līmeņu apraksts	<p>Snieguma līmeņa apraksts ir summatīvās vērtēšanas un pašvērtēšanas sastāvdaļa, kas atspoguļo izglītojamā snieguma līmeņus atkarībā no izvirzītā sasniedzamā rezultāta. Snieguma līmeņa aprakstā: a) atspoguļoti būtiskākie mācību satura apguves kritēriji; b) skaidri nodalīti snieguma līmeņi; c) izcelti atslēgvārdi; d) formulētas pamatprasmis, kuras jāattīsta izglītojamajiem. Snieguma līmeņa apraksts paredzēts vairākkārtējai lietošanai ilgstošā periodā. Izglītojamie snieguma līmeņa aprakstu saņem apgūstamā temata sākumā un mācību procesa gaitā saņem atgriezenisko saiti un vērtē savu sniegumu pēc šiem kritērijiem. Skolēni, lietojot snieguma līmeņa aprakstu, kopā ar skolotāju vai patstāvīgi var sekot savai individuālajai izaugsmei. Izmantojot snieguma līmeņa aprakstu summatīvajai vērtēšanai, katram kritērijam piešķirams noteikts iegūstamo punktu skaits, lai noteiktu kopīgo vērtējumu. (autoru izveidota, balstoties uz Namsone, 2018; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
139.	snieguma vērtēšana	<p>Snieguma vērtēšana ir tāda pieeja vērtēšanai, kas balstīta uz novērojumiem par izglītojamā darbību vai radītu produktu un sprieduma izteikšanu par novēroto, un parasti tiek izmantota, lai vērtētu izglītojamā kompleksu prasmi un spēju to lietot kontekstā. Snieguma vērtēšanas procesā tiek iegūta daudzpusīgāka informācija par izglītojamā stiprajām pusēm un nepieciešamajiem uzlabojumiem. Snieguma vērtēšana izmantojama kompleksu problēmuzdevumu risināšanas novērtēšanai. Šādiem uzdevumiem ir raksturīgs: a) fokuss uz būtiskāko; b) starpdisciplināritāte; c) metakognitīvitate; d) zināšanu apguves dziļums; e) tehnoloģiju izmantošanas iespējas u.c. (autoru izveidota,</p>

		balstoties uz Namsone, 2018).
140.	sociālā attīstība	<p>Sociālā attīstība ir process, kurā tiek pilnveidotas indivīda zināšanas, prasmes un spējas veidot attiecības, dzīvot un darboties kopā ar citiem indivīdiem un grupām. Sociālā attīstība neaprobežojas tikai ar savas kultūras ietvariem un tajā pieņemtajām normām; tā veiksmīgāk norisinās ārpus vienas noteiktas kultūras robežām (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020).</p>
141.	speciālā izglītība	<p>Speciālā izglītība ir izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem vai arī speciālām vajadzībām vai veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība. Speciālā izglītība paredzēta, lai: a) šiem izglītojamajiem atvieglotu mācīšanos; b) sniegtu viņiem papildu atbalstu; c) ņemot vērā viņu individuālās vajadzības, atbilstoši pielāgotu pedagoģiskās metodes; d) nodrošinātu īpašus resursus (piemēram, speciāli apmācītu personālu, aprīkojumu u.tml.); e) ja vajadzīgs, arī adaptētu izglītības programmu saturu vai mācību mērķi (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2020a; UNESCO Institute for Statistics, 2009; UNESCO IBE, 2013).</p>
142.	starpdisciplinārs mācību process	<p>Starpdisciplinārs mācību process ir dažādu mācību priekšmetu satura integrācija, kas izglītojamajiem rada plašu izpratni par reālās pasaules un dzīves situācijām un problēmām, kuras tiek risinātas, šķērsojot formālas robežas starp atsevišķiem mācību priekšmetiem un apvienojot ne tikai mācību saturu, bet arī teorijas, metodiku un perspektīvas no diviem vai vairākām priekšmetiem. Starpdisciplinārā mācību procesā ir iesaistīti vismaz divi pedagogi, kuri sadarbojas reālu dzīves problēmu risināšanas gaitas un metodikas izstrādē. Starpdisciplināru mācību pamatā ir iepriekšējās zināšanas un prasmes, kuras tiek pilnveidotas caur mācīšanos darot, radot, eksperimentējot, pētot, risinot problēmas utt. Pedagogiem ir kopīgi plānots sasniedzamais rezultāts, kas var būt arī praktiski veidots rezultāts (filma, izstāde, teātra izrāde, problēmas risinājums u.c.), kā arī komercializējama vērtība, produkts vai pakalpojums. Izglītojamo vērtējumi varētu būt vienā vai vairākos mācību priekšmetos (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013;</p>

		Oganisjana, 2015; 2012).
143.	starpinstitucionālā sadarbība	<p>Starpinstitucionālā sadarbība ir dažādu institūciju profesionāļu komandas darbs, lai veicinātu profesionāļu ciešu, koordinētu un mērķtiecīgu sadarbību, uzņemoties atbildību un rīkojoties gadījumos, kad izglītojamajiem ir nepieciešama kompleksa palīdzība. Starpinstitucionālajā sadarbības grupā ietilpst: a) izglītības iestādes atbalsta grupas pārstāvis; b) sociālais pedagogs; c) psihologs; d) medicīnas darbinieks; e) ergoterapeits; f) logopēds; g) izglītības nodaļas darbinieks; h) pašvaldības policists; i) bāriņtiesa. Starpinstitucionālās sadarbības grupas centrā ir izglītojamais un viņa ilgtermiņa vajadzības. Grupa izskata individuālus gadījumus, ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība, kā arī, ja radušos situāciju nav iespējams atrisināt vienas institūcijas ietvaros, vai problēmu nav izdevies atrisināt ilgstošā laikposmā (Miķelsone, 2019; Anspoka u.c., 2010; Latvijas Vēstnesis, 2017).</p>
144.	starpriekšmetu saikne	<p>Starppriekšmetu saikne ir saturiska saistība starp dažādiem mācību priekšmetiem, kas ļauj vienā priekšmetā apgūtās zināšanas un prasmes izmantot cita priekšmeta apgūvē, saglabājot katra priekšmeta loģiku. Starppriekšmetu saikne balstās uz mācību satura sastāvdaļām, kas ir kopīgas dažādos mācību priekšmetos. Taču atsevišķos priekšmetos tām tiek veltīts atšķirīgs apguves laiks un dziļums (autoru izveidota, balstoties uz Skujiņa, 2000).</p>
145.	stratēģisks redzējums	<p>Stratēģiskais redzējums ir spēja definēt un pārvērst darbībā izglītības iestādes vai nozares attīstības stratēģisko vīziju: a) vadīt iestādes attīstības vīzijas izstrādi; b) definēt un apzināti paust vīziju un stratēģiju Izglītības attīstības pamatnostādņu dotajam periodam mērķu kontekstā; c) raksturot vīziju un izglītības iestādes vērtības saprotamā un viegli uztveramā veidā, lai panāktu personāla līdzdalību un iesaistīto personu uzticēšanos; d) identificēt, konceptualizēt un sintezēt jaunus virzienus vai saistības starp izglītības iestādes vērtībām un pārveidot tās izglītības iestādes darbības prioritātēs (Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2017).</p>
146.	stratēģiskā vadība	<p>Stratēģiskā vadība ir izglītības iestādes vadītāja veikto darbību kopums atbilstoši iestādes attīstības</p>

		<p>vīzijai, misijai, mērķiem, kultūrai, vērtībām un prioritātēm: a) plānojot veicamās darbības un to īstenošanai nepieciešamos resursus; b) veicinot pedagogu, izglītojamo u.c. iesaistīto pušu darbību un sadarbību; c) virzot un motivējot iesaistītās puses sasniegt izvirzītos mērķus; d) komplektējot personālu ar atbilstošu pedagoģisko izglītību un kompetencēm, kā arī pieņemot darbā pārējos darbiniekus un sekmējot savstarpējo uzticību un veidojot pozitīvas attiecības ar viņiem; e) pārraugot un analizējot paveikto, uzlabojot sniegumu un pieņemot jaunus lēmumus (autoru izveidota).</p>
147.	summatīvā vērtēšana	<p>Summatīvā vērtēšana ir izglītojamā sasniegumu novērtēšana temata, kursa, programmas, semestra, mācību gada vai posma noslēgumā, lai pedagogs noteiktu un dokumentētu izglītojamā mācīšanās rezultātus attiecībā pret plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem. Vērtējumi 1.–3. klasē tiek izteikti apguves līmeņos, bet 4.–12. klasē – 10 ballu skalā (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2018; 2019; Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2020).</p>
148.	taisnīgums	<p>Taisnīgums ir godīgas un taisnīgas attieksmes nodrošināšana. Šis princips ir vērsts pret diskrimināciju, tas pieprasa toleranci pret dažādām kultūrām, taisnīgu attieksmi pret visiem, respektējot cilvēka tiesības, iespēju līdztiesību un daudzveidību (Izglītības valsts kvalitātes dienests, 2019b).</p>
149.	taksonomija (Solo, Blūma)	<p>Taksonomija ir jebkura klasifikācijas sistēma vai shēma. Pedagoģijā taksonomija tiek izmantota domāšanas un mācīšanās līmeņu klasifikācija hierarhiskā secībā (no vienkāršākā uz sarežģītāko un no konkrētā uz abstrakto).</p> <p>Pedagoģijā pastāv dažādi taksonomiju veidi, piemēram, SOLO (<i>structure of observed learning outcomes</i> / novēroto mācīšanās rezultātu struktūra) taksonomija, ar kuras palīdzību var raksturot virzību no virspusējas uz dziļu mācīšanos. Šī taksonomija ir vērsta uz domāšanas pamatarbībām un izpratnes līmeņiem. Izglītojamais: 1. līmenī identificē, nosauc, izpilda vienkāršu darbību par <u>vienu būtisku</u> mācību satura aspektu; 2. līmenī - apvieno, raksturo, uzskaita, pielieto sērijveida prasmes par <u>vairākiem neatkarīgiem</u></p>

būtiskiem mācību satura aspektiem; 3. līmenī - analizē, pielieto, apstrīd, salīdzina, noliek pretstatā, pielieto kritisko domāšanu, paskaidro cēloni, sasaista, pamato, iekļaujot atsevišķus mācību satura aspektus vienotā struktūrā; 4. līmenī - veido, rada, izvirza hipotēzes, uzskatāmi parāda saistības starp mācību satura dažādiem aspektiem, vispārinot tos līdz jaunu likumsakarību formulēšanai.

Plaši tiek izmantota arī **Blūma taksonomija**, kuras pirmā versija tika publicēta 1956. gadā. Lai nodrošinātu Blūma taksonomijas atbilstību 21. gadsimta pedagogiem un izglītojamajiem, tā ir tikusi atjaunota. Blūma taksonomija ir vērsta uz mācīšanu, mācīšanos un vērtēšanu. Blūma taksonomija parasti tiek attēlota tabulā, kuras horizontālā dimensija tiek dēvēta par izziņas procesa* dimensiju, bet vertikālā - ir zināšanu dimensija.

Izziņas procesa dimensijas (horizontāli) 1. līmenī izglītojamais iegaumē konkrētu mācību satura aspektu; 2. līmenī – izprot mācību satura aspektu un izskaidro to saviem vārdiem; 3. līmenī – pielieto mācību satura aspektu oriģinālā veidā; 4. līmenī – analizē atsevišķas mācību satura aspekta sastāvdaļas un elementus; 5. līmenī – izvērtē mācību satura aspektu, pārbaudot informāciju; 6. līmenī – radoši pārstrukturē mācību satura aspektu.

Zināšanu dimensijas (vertikāli) 1. līmenī izglītojamais apgūst faktu zināšanas (pamatelementi, kas ir jāzina, lai pārzinātu attiecīgo mācību priekšmetu vai risinātu tajā aplūkotās problēmas); 2. līmenī - konceptuālās zināšanas (pamatelementu un lielāku struktūru savstarpējā sasaiste, kas tām ļauj funkcionēt kopveselumā); 3. līmenī - procedurālās zināšanas (kā veikt uzdevumu: metodes, kritēriji, prasmes, paņēmieni); 4. līmenī - metakognitīvās zināšanas (izpratne par savām kognitīvajām spējām) (autoru izveidota, balstoties uz American Psychological Association, 2020, Kīvijs & Čekrūns, 2016; Skujiņa, 2000).

***Izziņas process** ir jebkuras garīgās darbības, kuras tiek uzskatītas par iesaistītām zināšanu iegūšanā, uzglabāšanā, interpretēšanā, pārvaldīšanā, pārveidošanā un izmantošanā. Šie procesi ietver uzmanību, uztveri, mācīšanos un problēmu risināšanu (American

		Psychological Association, 2020).
150.	tikums	Tikums ir personībai piemītoša īpašība, kurai ir pozitīvs vērtējums noteiktā sabiedrībā un kura atbilst tās morāles principiem un normām. Audzināšanas procesā būtiskākie izkopjamie tikumi ir: a) atbildība; b) centība; c) drosme; d) godīgums; e) gudrība; f) laipnība; g) līdzietība; h) mērenība; i) savaldība; j) solidaritāte; k) taisnīgums; l) tolerance (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2016; Skujiņa, 2000).
151.	uzticamība	Uzticamība ir īpašība, kas piemīt cilvēkam, citai dzīvai būtnei, ierīcei, dokumentam, idejai u.c., kurai var uzticēties, uz kuru var paļauties (autoru izveidota, balstoties uz Skujiņa, 2000).
152.	uzticēšanās	Uzticēšanās ir paļaušanās uz kādu vai kaut ko. Starppersonu attiecībās uzticēšanās attiecas uz pārlicību, ka kāds indivīds vai grupa var paļauties uz citu indivīdu vai grupu; uzticēšanās parāda, cik lielā mērā katra puse uzskata, ka var paļauties uz otras puses solījumiem. Svarīgākais ir nevis citu cilvēku patiesais godīgums, bet gan viņu rīcības paredzamība. Uzticēšanās ir galvenā nobriedušu attiecību ar citiem sastāvdaļa. Izglītības kontekstā uzticēšanās var izpausties kā paļaušanās uz izglītojamajiem un uz to, ka viņi darbu veiks pēc labākas sirdsapziņas, godīgi, saprātīgi u.tml., kā arī paļaušanās uz pedagogiem, izglītības iestādes vadību un citām iesaistītajām pusēm (autoru izveidotājā, balstoties uz American Psychological Association, 2020; Skujiņa, 2000).
153.	uzvedības un mācību grūtības	Mācību un uzvedības grūtības ir daļa no trīs OECD (Organisation for Economical Cooperation and Development / Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija) izdalītajām ar speciālajām vajadzībām saistītajām kategoriju grupām: <ul style="list-style-type: none"> • A kategorija - mācīšanās <u>traucējumi</u> (<i>disability</i>), kuriem ir organiska izcelsme saistībā ar maņu, motoriem vai neiroloģiskiem traucējumiem – redzes traucējumi, dzirdes traucējumi, smagi un dziļi garīgi traucējumi un citi traucējumi. • B kategorija - mācību un uzvedības <u>grūtības</u> (<i>difficulty</i>), kurām nav organisks izcelsmes, un kuru

		<p>izcelsme nav saistīta ar sociālās vides nepietiekamību. Mācību un uzvedības grūtības nav tieši saistītas ar faktoriem, kuri izraisa A un C kategorijas traucējumus un grūtības.</p> <p>C kategorija - <u>kavēkli</u> (<i>disadvantages</i>), kurus nosaka specifiski sociāli ekonomiskie un kultūras apstākļi un/vai mācību valodas nepietiekamas zināšanas (OECD, 2003; Latvijas Universitāte, 2017).</p>
154.	vadības stils	<p>Vadības stils ir rādītājs, kas raksturo, kā izglītības iestādes vadītājs parasti mijiedarbojas ar pedagogiem, izglītojamajiem, atbalsta personālu, pārējiem darbiniekiem un vecākiem, lai sasniegtu izvirzītos mērķus. Vadības stili ir dažādi atkarībā no tā, cik lielā mērā izglītības iestādes vadītājs kontrolē personālu un dod tam brīvību. Izplatītākie ir trīs vadības stili: a) autoritārais vadības stils, kuram raksturīgas stingras robežas starp vadītāju un personālu, skaidra padotības struktūra, ātra vienpersoniska lēmumu pieņemšana, nekonsultējoties ar personālu u.c.; b) demokrātiskais vadības stils, kuram raksturīga vadītāja sadarbība un konsultēšanās ar personālu, katra darbinieka ieguldījums kopīgo mērķu sasniegšanā un sava nozīmīguma apzināšanās u.c.; c) liberālais vadības stils, kuram raksturīgs personāla iniciatīvas trūkums, vāji attīstīta padotības struktūra, haotiska lēmumu pieņemšana, varas nodošana padotajiem u.c. Izglītības iestādēs: a) ar autoritāro vadības stilu pieņemti lēmumi neveicina to attīstību, bet īsteno vadītāja personīgas intereses vai ambīcijas; b) ar demokrātisko vadības stilu – īstermiņā darba produktivitāte ir zemāka, bet ilgtermiņā iestāde sasniedz augstākus rezultātus; c) ar liberālo vadības stilu - iestādes mērķi tiek sasniegti lēni vai netiek sasniegti vispār (autoru izveidota, balstoties uz Kalvāns, 2011).</p>
155.	vecāki	<p>Vecāki ir personas, kurām ir juridiski noteikts pienākums un tiesības attiecībā uz bērna audzināšanu, drošību, veselību, attīstību un labklājību. Tātad vecāki ir: a) bioloģiskā māte un tēvs; b) audžuvecāki; c) adoptētāji; d) aizbildņi; e) jebkura cita persona, kura īsteno aizgādību (autoru izveidota, balstoties uz Apvienoto Nāciju Organizācija, 2011; Latvijas Vēstnesis, 2020a).</p>

156.	vērtēšana	<p>Vērtēšana ir process, kura ietvaros tiek iegūta un analizēta informācija, lai atbilstoši attiecīgajiem kritērijiem noteiktu izglītojamā sniegumu vai sasniegto rezultātu. Mācību snieguma vērtēšana: a) ir sistēmiska un regulāra; b) tiek iepriekš izskaidrota izglītojamajiem; c) tiek veikta, izmantojot dažādus vērtēšanas veidus (formatīvā, diagnosticējošā un summatīvā vērtēšana); d) tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām; e) ir virzīta uz izglītojamā individuālo mācību snieguma attīstības dinamiku (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2019; 2018).</p>
157.	vērtēšanas forma	<p>Vērtēšanas forma ir izglītojamā snieguma izvērtēšanas veids, balstoties uz viņa veikto darbību, kas var būt: a) mutiska, b) rakstiska, c) praktiska, d) kombinēta (autoru izveidota, balstoties uz Valsts izglītības satura centrs, 2019).</p>
158.	vērtēšanas kārtība	<p>Vērtēšanas kārtība ir izglītības iestādē atbilstoši pamatzglītības un vispārējās vidējās izglītības standartā noteiktajiem vērtēšanas pamatprincipiem izstrādāta izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma, kurā tiek formulēti vērtēšanas mērķi, vērtēšanas vieta mācību procesā, pārbaudījumu apjoms un skaits, vērtējuma izteikšanas veids, izglītojamo vecāku vai tā likumisko pārstāvju informēšanas kārtība, “nv” (nav vērtējuma) izmantošanas gadījumi. Pedagogi nosaka izglītojamo mācību snieguma vērtēšanas metodiskos paņēmienus, izpildes laiku un vērtēšanas kritērijus, ievērojot mācību jomā noteiktos izglītojamajiem plānotos sasniedzamos rezultātus un izglītības iestādes izstrādāto izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas kārtību. Izglītības programmas apguve katrā klasē jāapliecina ar liecību, kas ietver izglītojamo snieguma vērtējumu katrā mācību priekšmetā mācību gada noslēgumā (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2019; 2018).</p>
159.	vērtēšanas kritēriji	<p>Vērtēšanas kritēriji ir pamatzglītības un vispārējās vidējās izglītības standartā izstrādātie izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas noteikumi 10 ballu skalā 4.–12. klasē un apguves līmeņos 1.–3. klasē atbilstoši izglītojamo: a) iegūto zināšanu apjomam un kvalitātei; b) apgūtajām pamatprasmēm mācību jomā un caurviju prasmēm; c) attīstītajiem ieradumiem un attieksmēm,</p>

		kas apliecina vērtības un tikumus; d) mācību sasniegumu attīstības dinamikai (autoru izveidota, balstoties uz Latvijas Vēstnesis, 2019; 2018).
160.	vērtēšanas metodes un metodiskie paņēmieni	Vērtēšanas metodes un metodiskie paņēmieni ir izglītojamo snieguma izvērtēšanas veidi, kas balstās uz viņu veiktajām aktivitātēm: sarunu, uzdevumu risināšanu, darbu ar tekstu, laboratorijas darbu, eksperimentu, demonstrējumu, vizualizēšanu, eseju, projektu, prezentāciju, diskusiju, etīdi u. tml. Izglītojamo snieguma izvērtēšana tiek īstenota, izmantojot dažādas vērtēšanas metodiskos paņēmienus (autoru izveidota, balstoties uz Valsts izglītības satura centrs, 2019).
161.	vērtības	Vērtības ir relatīvi stabili morālie, sociālie vai estētiskie priekšstati, pēc kuriem indivīds vai sabiedrība orientējas, nosakot, kas ir labs, vēlams vai būtiski nozīmīgs, un balstoties kuros, cilvēki pieņem lēmumus visās privātās un sabiedriskās dzīves jomās. Izglītības procesā veicināma izglītojamo izpratne, atbildīga attieksme un rīcība, kas atbilst tādām vērtībām kā: dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda un Latvijas valsts (autoru izveidota, balstoties uz Sīle & Sīlis, 2019; Latvijas Vēstnesis; 2016; OECD, 2019b; American Psychological Association, 2020).
162.	veselības veicināšanas pasākumi	Veselības veicināšanas pasākumi ir savstarpēji saistītu un saskaņotu pasākumu komplekss, kas ir vērsts uz izglītojamo, pedagogu un citu izglītības iestādes darbinieku fiziskās un emocionālās veselības nodrošināšanu. Veselības veicināšanas pasākumi ietver: a) konsultācijas; b) informācijas izplatīšanu par veselīgu dzīvesveidu un slimību profilaksi; c) izglītošanu; d) dzīvesveida un ieradumu maiņas veicināšanu, lai pastiprinātu kontroli pār savu veselību un nepieciešamības gadījumos to uzlabotu (autoru izveidota, balstoties uz Kļaviņa-Makrečka, pēc 2015. gada).
163.	viedierīce	Viedierīce ir elektroniska ierīce (piemēram, viedtālrunis, viedā rokassprādze, viedpulkstenis, planšētdators u.c.) kura: a) atpazīst un saprot kontekstu, uztverot informāciju no apkārtējās vides, izmantojot

		<p>tādus sensorus kā kamera, mikrofons, globālā pozicionēšanas sistēma (GPS) u.c.; b) spēj veikt autonomus aprēķinus un apstrādāt informāciju; c) var tikt savienota ar jebkura lieluma tīklu datu apmaiņai ar citām ierīcēm, izmantojot vadu vai bezvadu savienojumu; d) mijiedarbojas ar lietotāju, vācot datus no viņa vai sniedzot datus viņam; e) ir pārnēsājama un paņemama līdzī; f) saglāba datus. Šīs ierīces pašas par sevi ne vienmēr ir viedierīces, bet kļūst par tādām, ja tās tiek savienotas (autoru izveidota, balstoties uz Silverio-Fernández et al., 2018; Miller, 2015).</p>
164.	vienlīdzība	<p>Vienlīdzība ir vienādu tiesību, iespēju un resursu nodrošināšana ikvienam indivīdam. Vienlīdzība uzsver taisnīgumu un vienādas iespējas attiecībā uz piekļuvi sociālajiem labumiem (tīram gaisam un ūdenim, veselības aprūpei un izglītībai u.c.) un pakalpojumiem. Izglītības kontekstā vienlīdzībai ir vairākas izpausmes: a) piekļuves vienlīdzība - varbūtība, ka bērni no dažādām sociālajām grupām nokļūst izglītības sistēmā; b) noturīguma vienlīdzība - varbūtība, ka bērni no dažādām sociālajām grupām paliek izglītības sistēmā līdz noteiktam līmenim, priekšlaicīgu nepārtraucot mācības; c) sasniegumu vienlīdzība - varbūtība, ka bērni no dažādām sociālajām grupām noteiktā izglītības sistēmas posmā iemācīsies vienu un to pašu saturu; d) ilgtermiņa vienlīdzība - varbūtība, ka bērni no dažādām sociālajām grupām pēc izglītības iegūšanas un tās rezultātā dzīvos salīdzinoši līdzvērtīgu dzīvi (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO's International Institute for Educational Planning, 2020; Anti-Defamation League: Fighting Hate for Good, 2020).</p>
165.	zināšanas	<p>Zināšanas ir noteiktu faktu, jēdzienu, ideju un teoriju sistematizēts kopums, kā arī izpratne par to savstarpējo saistību. Zināšanas tiek iegūtas, mācoties un iegūstot pieredzi izglītības iestādē, darbā, pētniecībā un citās dzīves situācijās. Zināšanas ietver sevī būtiskākās atziņas, kuras cilvēce uzkrājusi laika gaitā un kuras paredzēts nodot nākamajām paaudzēm, lai sekmētu viņu izpratni par pasauli, dabu, cilvēkiem un sabiedrību (autoru izveidota, balstoties uz UNESCO IBE, 2013; Council of Europe, 2016; OECD, 2019c).</p>

Bibliogrāfija

1. Aja, S. N. (2015). Conflict management approaches principals adopt for effective administration of secondary schools in Ebonyi State. *International Journal of Science & Research (IJSR)*, 4(12), 2009–2013.
2. Albrehta, Dz. (2001). Didaktika. Rīga: RaKa.
3. Aleksejeva, K., Dresmanis, A., Grava, M., Jaunzeme, D., Kuola, J., Loce, L., Ozola, I., Paidere, I., Ozols, R., un Paisuma, K. (2019). Aktuālie pētījumi 21.gadsimtā audzināšanas jautājumos, to rezultāti un analīze. *Rekomendācijas sadarbībai audzināšanas jomā*. Rīga: Izglītības kvalitātes valsts dienests. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/04_PuMPuRS_infomaterials_Sadarbiba_audzinasanas_joma.pdf
4. American Psychological Association. (2020). APA Dictionary of Psychology. <https://dictionary.apa.org/>
5. Andersone, R., Plaude, A., Rutka, L., & Stikute, E. (2018). Rekomendācijas darbam ar vecākiem informatīvais materiāls. *Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai*. Rīga: IKVD. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/03_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendacijas_darbam_ar_vecakiem.pdf
6. Anspoka, R., Balode, L., Bumbiere, J., Dziļuma, D., Kalniņa, L., Pirsko, L., Renfelde, A., & Sevastjanova, L. (2010). *Rokasgrāmata darbam ar vardarbībā cietušajiem bērniem*. Rīga: SIA White Cat.
7. Anti-Defamation League: Fighting Hate for Good. (2020). Education Glossary Terms. <https://www.adl.org/education/resources/glossary-terms/education-glossary-terms>
8. Apvienoto Nāciju Organizācija. (2011). Bērnu tiesību konvencija (oriģināls angļu valodā). Tulkojums: Valsts valodas centrs (2017. gads).
9. Astra, O. (1935). *Garīgās attīstības pamati. Filozofiski-ētisks apcerējums*. Rīga: Izdevniecība „Gara Saule”.
10. Barrows, H.S., & Tamblyn, R.M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education*. Springer Publishing Company.
11. Böhm, W., & Seichter, S. (2018). *Wörterbuch der Pädagogik. 17., aktualisierte und vollständig überarbeitete Auflage*. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
12. Bray, B., & McClaskey, K. (2013). *Personalization vs. Differentiation vs. Individualization*. (Chart 3). <http://www.personalizelearning.com/2013/03/new-personalization-vs-differentiation.html>
13. CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training). (2008). *Terminology of European education and training policy - A selection of 100 key terms*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4064
14. Chamot, A. U. (2004). Issues in Language Learning Strategy Research and Teaching. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 14–26.
15. Council of Chief State School Officers (CCSSO). 2005. *Glossary of assessment terms and acronyms used in assessing special education students*. Second edition, August 2005. Washington DC: CCSSO
16. Council of Europe. (2016). Competences for democratic culture: Glossary of key terms, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ce230>
17. Eby, L. T. D. T., Allen, T. D., Hoffman, B. J., Baranik, L. E., Sauer, J. B., Baldwin, S., & Evans, S. C. (2013). An interdisciplinary meta-analysis of the potential antecedents,

- correlates, and consequences of protege perceptions of mentoring. *Psychological bulletin*, 139, 441–476.
18. Erlauer, L. (2003). *The Brain-Compatible Classroom: Using What We Know About Learning to Improve Teaching*. Association for Supervision and Curriculum Development <http://www.ascd.org/publications/books/101269/chapters/Emotional-Wellness-and-a-Safe-Environment.aspx>
 19. Falka, A. (2019). *Atbalsta pasākumu nodrošināšana vispārējās izglītības iestādēs, Metodiskais līdzeklis*. Rīga: Valsts izglītības satura centrs. https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_atb_pas_nodr.pdf
 20. Flavell, J. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
 21. Gaile, A. (2015). Pārmaiņu vadība - īsais kurss. Latvijas personāla vadīšanas asociācija. <https://lpva.lv/articles/107/parmainu-vadiba-isaiss-kurss>
 22. Gill, S., & Thomson, G. (2017). *Human-Centred Education: A practical handbook and guide*. Guerrand-Hermès Foundation for Peace. Routledge. https://www.researchgate.net/publication/317888926_Human-Centred_Education_A_practical_handbook_and_guide
 23. Haste, H. (2018), Attitudes and Values and the OECD Learning Framework 2030: A Critical Review of Definitions, Concepts and Data., OECD, <http://www.oecd.org/education/2030/>
 24. Hattie, J., & Zierer, K. (2018). *10 Mindframes for Visible Learning*. Routledge.
 25. Hattie, J., & Timperley. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
 26. Human-Centred Education. (2018). *Human-Centred Education (HCE) radically rethinks the aims of education, the nature and processes of learning, and the relationships in learning communities*. <https://humancentrededucation.org/>
 27. Izglītības kvalitātes valsts dienests. (2020). Izglītības iestādes pašvērtēšanas metodika vispārējā izglītībā. https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2020/02/Pa%C5%A1v%C4%93rt%C4%93%C5%A1anas-metodika_2020.pdf
 28. Izglītības kvalitātes valsts dienests. (2019a). Metodoloģiskās vadlīnijas darbam projektā „atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (8.3.4.0/16/i/001). Rīga: IKVD.
 29. Izglītības kvalitātes valsts dienests. (2019b). Konsultatīvais atbalsts. 2. pielikums *Metodoloģiskajām vadlīnijām darbam projektā „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (8.3.4.0/16/I/001)*. Rīga: IKVD. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/2.pielikums_Konsultativais_atbalsts.pdf
 30. Izglītības kvalitātes valsts dienests. (2017). Kompetences „Stratēģiskais redzējums” vērtējuma apraksti. Pielikums Nr.11. IKVD 2017. gada 15.marta iekšējiem noteikumiem Nr.18 „Valsts augstskolu vidējās izglītības iestāžu, valsts un pašvaldību izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības novērtēšanas metodika”. *Vadītāja novērtēšana*. https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2018/03/Pielikums-Nr.11_Kompetences_Strategiskais_redzejums_vertējuma_apraksti.pdf
 31. Izglītības un zinātnes ministrija. (2013). *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam*. <http://www.lsa.lv/wp-content/uploads/2013/03/Izglitibasattistibaspatnostadnes.pdf>
 32. Jordan & Troth. (2009). Managing Emotions During Team Problem Solving: Emotional Intelligence and Conflict Resolution. *Human Performance*, 17(2), 195-218.

33. Kalvāns, Ē. (2012). Psiholoģiskās labklājības saturs mūsdienu psiholoģiskajās teorijās. *Education Reform in Comprehensive School: Education Content Research and Impementation Problems. The collection of scientific papers*, 9–22.
34. Kalvāns, R. (2011). Izglītības iestādes vadītāja loma izglītības kvalitātes nodrošināšanā Latvijā. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5095/20350-Rudolfs_Kalvans_2011.pdf?sequence=1
35. Kaur, P., Saini, S., & Vig, D. (2018). Metacognition, self-regulation and learning environment as determinant of academic achievement. *Indian Journal of Health and Well-being*, 9(5), 735–739.
36. Kelly, D., & Donaldson, D. I. (2016). Investigating the complexities of academic success: Personality constrains the effects of metacognition. *Annual Conference 2015 paper. The Psychology of Education Review*, 40(2), 17–23.
37. Kīvijs, Dž., & Čekrūns, B. (2016). *Līmeņu noteikšana un mācīšanās rezultātu atzīšana. Līmeņu aprakstu izmantošana 21. gadsimtā*. UNESCO. Akadēmiskās informācijas centrs Nacionālais koordinācijas punkts. http://www.nki-latvija.lv/content/files/Level_Setting.pdf
38. Kļaviņa-Makrečka, S. (pēc 2015. gada). Veselības veicināšana. Prezentācija. *Slimību profilakses un kontroles centra Veselības veicināšanas departaments*. https://www.lps.lv/uploads/docs_module/Veselibas%20veicinasana.pdf
39. Kokare, M. (2011). Mācīšanās organizācijā kā pedagoģiskā procesa perspektīva. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.
40. Kridel, C. (Ed.) 2010. *Encyclopedia of curriculum studies*. London: SAGE.
41. Kuhn, D., & Dean, D. (2004). Metacognition: A bridge between cognitive psychology and educational practice. *Theory into Practice*, 43(4), 265–273.
42. Latvijas Vēstnesis. (2020a). Izglītības likums. LikumiLV. <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>
43. Latvijas Vēstnesis. (2020b). Vispārējās izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/20243-visparejas-izglitibas-likums>
44. Latvijas Vēstnesis. (2019). Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem. Ministru kabineta noteikumi Nr. 416. *LikumiLV. Latvijas Republikas Tiesību akti*. <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>
45. Latvijas Vēstnesis. (2018). Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem. Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. *LikumiLV. Latvijas Republikas Tiesību akti*. <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>
46. Latvijas Vēstnesis. (2017). Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. *Ministru kabineta noteikumi Nr. 545*. <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba>
47. Latvijas Vēstnesis. (2016). Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība. Ministru kabineta noteikumi Nr. 480. *LikumiLV. Latvijas Republikas Tiesību akti*. <https://likumi.lv/ta/id/283735-izglitojamo-audzinanas-vadlinijas-un-informacijas-macibu-lidzeklu-materialu-un-macibu-un-audzinanas-metozu-izvertesanas-kartiba>
48. Latvijas Vēstnesis. (1999). Izglītības likums. LikumiLV. <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

49. Leitāne, I. (2019). Patriotisms mācību saturā – līdzdalība un rīcība ikdienā, ne vien simboliski. Skola 2030. 21.11.2019. VISC. <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/6/patriotisms-macibu-satura-lidzdaliba-un-riciba-ikdiena-ne-vien-simboliski>
50. Lindsay, G. (2003). Inclusive Education: a critical perspective. *British Journal of Special Education*, 3-12.
51. Mārtinsone, K., Miltuze, A., Voita, D., Čukurs, E., Mihailova, S., Damberga, I., Biseniece, M., Hofmane, A. (2015a). *Psiholoģija (1. daļa)*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
52. Mārtinsone, K., Miltuze, A., Voita, D., Čukurs, E., Mihailova, S., Damberga, I., Biseniece, M., Hofmane, A. (2015b). *Psiholoģija (2. daļa)*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
53. McKinney, P. (2012). *Beyond the Obvious: Killer Questions That Spark Game-Changing Innovation*. New York: Hachette Books.
54. Latvijas Universitāte. (2017). Nodevums „Pētījums par bērniem ar speciālām vajadzībām sniedzamo atbalsta pakalpojumu izmaksu modeli iekļaujošas izglītības īstenošanas kontekstā” (Projekta līguma Nr. ZD2017/20386, projekta LU reģistrācijas Nr. L-20386-ZR-N-040). https://www.izm.gov.lv/images/izglitiba_visp/IZMiepirkumamLUPPMFgalaparskats08122017.pdf
55. Medne, D. (2018). Cienošā komunikācija audzināšanā kā bērncentrētas bērības arhitektūra. No B. Kaļķe, & I. Ķestere (atb. red.) *Latvijas Universitātes raksti. 816. sējums. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. Latvijas Universitāte: 112.–122. lpp.
56. Meltzer, L., Pollica, L. S., & Barzillai, M. (2007). Executive Function in the Classroom: Embedding Strategy Instruction into Daily Teaching Practices. In L. Meltzer (Ed.), *Executive function in education: From theory to practice* (pp. 165–193). New York, NY, US: Guilford Press.
57. Miķelsons, L. (2019). Metodiskie ieteikumi un starpinstitūciju sadarbības modelis PMP risku mazināšanai un novēršanai un atbalsta sniegšanai dažādu vecumu izglītojamajiem *Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām*. Rīga: Izglītības kvalitātes valsts dienests. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/06_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendacijas_komunikacijai_un_sadarbibas_stiprina_sanai.pdf
58. Miķelsons, L., & Ozols, R. (2018). Pilsoniskā audzināšana izglītības iestādē. *Atbalsta materiāli pilsoniskās audzināšanas un pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai*. Rīga: Valsts izglītības satura centrs. https://visc.gov.lv/audzinasana/dokumenti/metmat/atb_mat_pilsaudz.pdf
59. Miller, M. (2015). *The internet of things: How smart TVs, smart cars, smart homes, and smart cities are changing the world*. London: Pearson Education.
60. Müller, M. (2016). *Cienošā komunikācija sākumskolā. Uz pārdzīvojumu un valodu orientēta rokasgrāmata deviņos moduļos*. https://www.amazon.com/Cienosa-komunikacija-sakumskola-pardzivojumu-rokasgramata/dp/1537236997#reader_1537236997
61. Mumford, M. D., Medeiros, K. E. & Partlow, P.J. (2012). Creative Thinking: Processes, strategies and knowledge. *Journal of Creative Behavior*, 46(1), 30-47.
62. Namsone, D. (2018). *Mācīšanās lietpratībai*. Latvijas Universitāte: LU Akadēmiskais apgāds. https://www.siic.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/siic/Kolektiva_monografija/Macisanas_Lietpratibai.pdf

63. National Council of Teachers of Mathematics. (2014). *Principles to Actions- Ensuring Mathematical Success for All*. Reston, VA. NCTM
64. Nīmanīte, D. (2007). *Klasvadība*. Rīga: Zvaigzne ABC.
65. OECD. (2019a). OECD Future of Education and Skills 2030. Conceptual learning framework. *SKILLS FOR 2030*. http://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/skills/Skills_for_2030_concept_note.pdf
66. OECD (2019b). OECD Future of Education and Skills 2030, Conceptual learning framework: Attitudes and values for 2030. www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/attitudes-and-values/Attitudes_and_Values_for_2030_concept_note.pdf
67. OECD. (2019c). OECD Future of Education and Skills 2030: Conceptual learning framework. Knowledge for 2030. http://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/knowledge/Knowledge_for_2030_concept_note.pdf
68. OECD. (2019d). OECD Future of Education and Skills 2030: Conceptual learning framework. Anticipation-Action-Reflection Cycle for 2030. http://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/aar-cycle/AAR_Cycle_concept_note.pdf
69. OECD. (2017). Students' sense of belonging at school and their relations with teachers, in *PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264273856-11-en>
70. OECD. (2003). Diversity, Inclusion and Equity: Insights from Special Needs Provision. *Education Policy Analysis (Chapter 1)*. <http://www.oecd.org/education/school/26527517.pdf>
71. Oganisjana, K., & Ozola, I. (2019). Vienotas un saskaņotas pedagoģiskās (whole school) un sadarbības pieejas īstenošana izglītības iestādē - teorija, aktuālie pētījumi un prakse. *Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām*. Rīga: Izglītības kvalitātes valsts dienests. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/06_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendācijas_komunikācijai_un_sadarbības_stiprināšanai.pdf
72. Oganisjana, K., & Ozols, R. (2019). Metakognitīvitate, domāšanas astoņi pīlāri un to ietekme uz indivīda rīcību. *Rekomendācijas konfliktu un problēmsituāciju risināšanai*. Rīga: Izglītības kvalitātes valsts dienests. http://pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/05_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendācijas_konfliktu_risināšanai.pdf
73. Oganisjana, K. (2015). *Starpdisciplinārās mācības uzņēmības un uzņēmējspējas veicināšanai*. Rīga: Latvijas Universitāte. http://sf.viaa.gov.lv/library/files/original/K_Oganisjanas_monografija_2015_ASEM.pdf
74. Oganisjana, K. (2012). *Uzņēmējspēja un uzņēmība*. Rīga: RaKa.
75. Olweus, D. (1994). *Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), pp.1171–1190.
76. Olweus, D. (2012). Invited expert discussion paper cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9, 520-538.
77. Ontario Ministry of Education. (2002). *The Ontario curriculum unit planner*. Toronto: Queen's Printer for Ontario.
78. Saeima. (2014). *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Latvijas Vestnesis (29.05.2014). Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2014/103.1>
79. Salova, T. L. (2013). Peculiarities of the Development of the Modern Culture of Thinking. *European Researcher*, 48(5-1), 1283–1286.

80. Seel, N. M. (2012). *Encyclopedia of the sciences of learning*. London-New York: Springer.
81. Sīle, V., & Sīlis, V. (2019). Refleksija par vērtībām tagadnes kontekstā. *Akadēmiskā Dzīve* 54, 72–84. https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Akademiska_Dzive/Akademiska_Dzive_54/10_SileSilis.pdf
82. Silverio-Fernández, M., Renukappa, S., & Suresh, S. (2018). What is a smart device? - a conceptualisation within the paradigm of the internet of things. *Visualization in Engineering*, 6 (3) <https://doi.org/10.1186/s40327-018-0063-8>
83. Skujiņa, V. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC.
84. Stangl, W. (2019). Lexikon für Psychologie und Pädagogik. <https://lexikon.stangl.eu/445/formen-des-mobbing/>
85. Sullivan, L. E. (2009). *The SAGE Glossary of the Social and Behavioral Sciences*. APA (American Psychological Assoc.). SAGE Publications, Inc.
86. Šūmane, I. (2012). Pusaudžu mācību sasniegumus veicinoša mācību vide. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4671/20543-Ilze_Sumane_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
87. Tesfay, G. (2002). *A Study of factors that generate conflict between government secondary school teachers and educational managers in Addis Ababa Administrative Region*. <https://docplayer.net/30680089-A-study-of-factors-that-generate-conflict-between-government-secondary-school-teachers-and-educational-managers-in-addis-ababa-administrative-region.html>
88. The Center for Nonviolent Communication. (2007). *An introduction to Nonviolent Communication. A language of comparison rather than domination*. http://www.schooltransformation.com/wp-content/uploads/2012/06/Kendrick_NVC_Materials.pdf
89. Touch-type. Read & Spell. (2020). 5 Types of learning difficulties. <https://www.readandspell.com/blog#>
90. Tūna, A. (2017). Izzināt, pieredzēt, rīkoties. Jauniešu integrācijas un līdzdalības sekmēšanas projekta dalībiskolu pieredzes un metodisko ieteikumu krājums. Rīga: Izglītības attīstības centrs. <http://arhive.iac.edu.lv/assets/IzzinatPieredzetRikoties/IACpieredzeskrajumsfin.pdf>
91. Tūna, A. (2016). Skolas kā daudzfunkcionāla kopienas centra attīstība pārmaiņu apstākļos. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31363/298-51663-Tuna_Aija_at11102.pdf?sequence=1&isAllowed=y
92. UNESCO's International Institute for Educational Planning. (2020). Learning Portal. Planning education for improved learning outcomes. Glossary. <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary>
93. UNESCO Institute for Statistics (UIS). (2009). *Guide to measuring Information and Communication Technologies (ICT) in education*. Technical Paper No. 2. Montreal: UIS.
94. UNESCO IBE. (2013). *Glossary of curriculum terminology*. www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology. <http://www.ibe.unesco.org/en/geqaf/annexes/technical-notes/external-efficiency-education>

95. UNICEF. (2009). *Child Friendly Schools. Manual*. United Nations Children's Fund. https://www.unicef.org/publications/files/Child_Friendly_Schools_Manual_EN_040809.pdf
96. Valsts izglītības attīstības aģentūra. (2009). *Karjeras izglītība skolā*. Pieredze 2009. http://viaa.gov.lv/files/news/727/karjeras_izgliitiiba_skolaa_2010.pdf
97. Valsts izglītības satura centrs. (2019). *Skola 2030*. <https://www.skola2030.lv/lv>
98. Valsts izglītības satura centrs. (2018). *Atbalsta materiāli pilsoniskās audzināšanas un pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai*. Rīga: VISC https://visc.gov.lv/audzinasana/dokumenti/metmat/atb_mat_pilsaudz.pdf
99. Van der Schaaf, M. et al. (2013). Feedback dialogues that stimulate students' reflective thinking. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(3), 227-245.
100. World Economic Forum. (2015). *New Vision for Education – unlocking the potential of technology*. http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf
101. World Health Organization. (2020). *Mental Health. Burn-out an "occupational phenomenon": International Classification of Diseases*. https://www.who.int/mental_health/evidence/burn-out/en/
102. Wu, C., Wang, Y., & Mobley, W. (2012). Understanding leaders' proactivity from a goal-process view and with multisource ratings. In W. H. Mobley, Y. Wang and M. Li (Eds.), *Advances in global leadership* (57-75). Emerald Group Publishing, Bingley, United Kingdom,
103. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”
104. Žydžiūnaitė, V., Teresevičienė, M., Gedvilienė, G., & Klimavičienė, I. (2013). Independent Learning in Higher Education: What is Important to Students? *Rural Development*, 478–484.